

Herhaalt de geschiedenis zich toch weer?

Free trade of fair trade? Regeling of vrijheid? Het zijn kwesties, die weer opdoemen uit het verleden. Zij zijn aan de orde geweest in de depressie van de jaren dertig, maar ook al in de jaren twintig en zeventig van de vorige eeuw. Steeds opnieuw houden deze problemen de geesten gescheiden, doordat de vraag openblijft of het marktsysteem zonder roer-ganger, ondanks geslinger en gekraak, toch de rechte koers van evenwicht blijft volgen.

Keynes heeft er al op gewezen, dat deze vraag als een fundamentele moet worden beschouwd voor de beoefening van de economie als wetenschap. Hij liet er geen misverstand over bestaan, dat hij geen geloof hechtte aan automatische aanpassingen, wanneer het marktschip uit het roer zou zijn gelopen. Daarbij stelde hij bovendien de veronderstelling van een tendentie naar evenwicht op lange termijn aan de kaak: „economists set themselves too easy, too useless a task if in tempestuous seasons they can only tell us that when the storm is long past the ocean is flat again” 1).

Het idee is gangbaar, dat algemeen evenwicht tot stand komt door de werking van economische wetmatigheden. Wind en stroming keren zich tegen de regelaar, die het anders wil. Korte tijd kan hij wellicht zijn krachten meten met de natuur-elementen, maar op den duur wordt hij zo afgemat, dat hij toch wordt meegevoerd als een speelbal op de golven. De economische theorie laat zich derhalve kenmerken door een sterk negatieve visie op de ordening van het economisch leven.

Hoe is dat gekomen? Voor een antwoord moeten wij ver terug in de geschiedenis naar het bonte gezelschap van de Mercantilisten. Hieronder bevonden zich figuren, die reeds de relaties van het marktsysteem hebben afgetast in hun pleidooi de starre regulering van nijverheid en handel in hun tijd op te heffen. Het is Adam Smith geweest, die deze periode heeft afgesloten. Zijn grootheid ligt vooral in het vermogen de bestaande opvattingen zo bij te stellen, dat de propaganda voor de vrije markt zich heeft uitgekristalliseerd in een nieuw dogma 2).

De nieuwe visie hield in, dat een samenstel van wetmatigheden als een onzichtbare hand het economisch proces naar evenwicht en de natie naar voorspoed voert. Het werk van economen die niet uitgingen van automatisch evenwichtsherstel werd niet geteld. Het werd een onderstroom in de economische literatuur, die alleen bij zwaar weer kolkend naar boven kwam. De eerste vertegenwoordiger was al meteen een groot figuur: Sismonde de Sismondi, een tegenhanger van Ricardo en Say, die in de vergetelheid is geraakt. Veel later pas komt Keynes, die in tegenstelling tot anderen in de onderstroom grote invloed heeft gekregen, omdat zijn ideeën in de bestaande theorie zijn opgenomen.

Hoe is dat nu mogelijk? Keynes geloofde toch niet in tendenties naar evenwicht? Wel, de Keynesianen hebben zijn werk zo geïnterpreteerd, dat een mogelijk mankement in de koppeling van de geld- en de goederensfeer zou kunnen leiden tot het uitblijven van evenwichtsherstel. Het zou dus gaan om een technisch defect, dat met enig pas- en meetwerk in de bestaande theorie zou kunnen worden opgenomen onder de

veronderstelling, dat het marktsysteem zich verder best zelf zou kunnen redden.

In vele landen, ook in Nederland, is de overheid een Keynesiaans beleid gaan voeren: stimulering van de koopkrachtige vraag bij teruglopen van de bedrijvigheid. De overheid bedient daarbij het stuurwiel van de economie met vaste hand. Naarstig speurt zij naar een bevaarbaar traject in de woelige zee, nadat de weerberichten van het CPB grondig zijn bestudeerd. Nu het marktschip echter desondanks averij heeft opgelopen en slagzij maakt, komt er kritiek op.

Er is een steeds groter wordende groep van economen, die meent dat de overheid de laatste jaren het economisch proces eerder heeft „overstuurd” dan in balans gehouden. De voortdurende expansie van de koopkrachtige vraag heeft ertoe geleid, dat allerlei structurele aanpassingsprocessen zouden zijn geblokkeerd in een marktsysteem, dat in principe stabiel zou zijn. In dit verband wordt steeds meer de vraag gesteld of het niet beter zou zijn af te wachten waar de wind en stroming ons heen voeren. Nu de economische problemen klaarblijkelijk niet kunnen worden teruggevoerd op het defect, dat Keynes heeft ontdekt, wordt de evenwichtstendentie weer in ere hersteld. Bovendien blijkt opnieuw de negatieve kijk van economen op de ordening: de problemen zijn het gevolg van het beleid.

Eenzelfde redenering doet opgeld op het gebied van de internationale betrekkingen. Er wordt emotioneel gereageerd op vermeende protectie. Daarbij wordt gewezen op de „beggar your neighbour policy” als een baken in zee waartoe regeling kan leiden. Overigens blijkt uit een recente studie van Kindleberger over de jaren dertig 3), dat protectie wellicht een beetje conjuncturele tegenwind kan veroorzaken maar zeker niet kan leiden tot een diepe depressie.

Van mij kunt u geen pleidooi voor een onbelemmerde marktwerking verwachten. In de nabije toekomst is een drastische reorganisatie van het productie-apparaat noodzakelijk in verband met technologische ontwikkelingen en verschuivingen in de internationale concurrentieverhoudingen. Toch al stagnerende bedrijfstakken zullen te kampen krijgen met een vloedgolf van produkten uit pas opgekomen industrielanden. Daarbij kunnen b.v. dumping, massale werkloosheid door sluiting van fabrieken en toeneming van de onevenwichtigheden in het internationale handelsverkeer leiden tot cumulatieve ontwikkelingen, waarbij de levensstandaard drastisch moet dalen. De economie, die zich daar niets aan gelegen laat liggen, maakt zich er inderdaad te gemakkelijk van af door zich te beroepen op marktaanpassingen, die er op den duur voor zullen zorgen, dat de storm gaat liggen en de meest efficiënte productiecentra komen boven drijven. Het is een koele conclusie van iemand, die van buitenaf het proces observeert. Het is het advies van een stuurman aan de wal.

P.H. Admiraal.

1) J.M. Keynes, A tract on monetary reform; zie ook Poverty in plenty: is the system self-adjusting?, *Collected writings*, resp. deel IV en XIII.

2) Zie G. Routh, *The origin of economic ideas*, 1975.

3) C. Kindleberger, *The world in depression 1929-1939, History of the world economy in the 20th century*, Vol. IV, 1973.

Inhoud

<i>Dr. P. H. Admiraal:</i> Herhaalt de geschiedenis zich toch weer?	613
Column Dialoog ter discussie, door Prof. Dr. F. van Dam	615
<i>Drs. J. G. Waardenburg:</i> Op studiereis door China	616
Vacatures	618
<i>Drs. J. L. de Kruijk:</i> Het Chinese platteland: duizenden kleine staatjes en een wereld- regering	619
<i>Drs. P. Keijzers:</i> China's Nieuwe Grote Sprong Voorwaarts	624
Discussie met stafleden van het Plancomité van de gemeente Kwang- chow	628
Onderzoek-memoranda	633
Au courant Krachtproef voor het centraal overleg, door A. F. van Zweeden	635
Ingezonden Regionaal-economisch beleid, door Dr. J. L. A. Jansen en Drs. J. A. Röell	636
Boekennieuws P. Kuin: Management is meer..., door Drs. P. van Zuuren	637
Mededeling	638

ESB: voor grenzeloze economie.

Hierbij geef ik mij op voor een abonnement op *Economisch Statistische Berichten*.
NAAM:
STRAAT:
PLAATS:
Evt.: no. collegekaart (studentenabonnement):
Ingangsdatum:

Ongefrankeerd opzenden aan*: ESB,
Antwoordnummer 2524
3000 VB ROTTERDAM Handtekening:

*Dit adres alleen gebruiken voor opgeven van abonnementen.

Redactie

Commissie van redactie: H. C. Bos,
R. Iwema, L. H. Klaassen, H. W. Lambers,
P. J. Montagne, J. H. P. Paelinck,
A. de Wit.
Redacteur-secretaris: L. van der Geest.
Redactie-medewerker: T. de Bruin.

Adres: Burgemeester Oudlaan 50,
3062 PA Rotterdam; kopij voor de redactie:
postbus 4224 3006 AE Rotterdam.
Tel. (010) 14 55 11, administratie: toestel 3701,
redactie: toestel 3790.
Bij adreswijziging s.v.p. steeds adresbandje
meesturen.

Kopij voor de redactie: in tweevoud,
getypt, dubbele regelafstand, brede marge.

Abonnementsprijs: f. 137,28 per kalenderjaar
(incl. 4% BTW); studenten f. 96,72
(incl. 4% BTW), franco per post voor
Nederland, België, Luxemburg, overzeese
rijksdelen (zeepost).
Abonnementen kunnen ingaan op elke
gewenste datum, maar slechts worden
beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Betaling: Abonnementen en contributies
(na ontvangst van stortings/giro-
acceptkaart) op girorekening no. 122945,
of op bankrekeningno. 25.50.56.877 van
Bank Mees & Hope NV, Coolsingel 93,
3012 AE Rotterdam, t.n.v. Economisch
Statistische Berichten te Rotterdam.

Losse nummers: Prijs van dit nummer f. 3,30
(incl. 4% BTW en portokosten).
Bestellingen van losse nummers
uitsluitend door overmaking van de hierboven
vermelde prijs op girorekening no. 122945
t.n.v. Economisch Statistische Berichten
te Rotterdam met vermelding
van datum en nummer van het gewenste
exemplaar.

Advertentieverkoop:

Roelants/EPR
Postbus 53021
2505 AA Den Haag
Telefoon (070) 50 33 00
Telex 33101

Alle orders worden afgesloten en
uitgevoerd overeenkomstig de
Regelen voor het Advertentiewezen.

Stichting
Het Nederlands Economisch Instituut

Adres: Burgemeester Oudlaan 50,
3062 PA Rotterdam, tel. (010) 14 55 11.

Onderzoekafdelingen:

Arbeidsmarktonderzoek
Balanced International Growth
Bedrijfs-Economisch Onderzoek
Economisch-Technisch Onderzoek
Vestigingspatronen
Macro-Economisch Onderzoek
Projectstudies Ontwikkelingslanden
Regionaal Onderzoek
Statistisch-Mathematisch Onderzoek
Transport-Economisch Onderzoek

Dialogo ter discussie

Het ontwikkelingsvraagstuk is sinds de oprichting van de UNCTAD in 1964 gevangen geweest in het scenario van een conflict tussen twee monoliete blokken: de rijke en de arme landen. Dat beeld — de noord-zuid dialoog — staat thans ter discussie. Die discussie is het gevolg van meerdere factoren. De voornaamste zijn:

- de differentiatie die tussen de ontwikkelingslanden onderling is ontstaan;
- de interdependentie die tussen de arme en de rijke landen is gegroeid;
- de vervaging van de structuurverschillen tussen arm en rijk;
- de futiliteit van de huidige onderhandelingen;
- de ontgoevernementalisering van de arm-rijk relatie door de ontwikkelingslobbies in de rijke landen.

Ter toelichting diene het volgende. Tot voor kort vertoonden de ontwikkelingslanden — ondanks interne verschillen — grosso modo een identieke karakteristiek ten opzichte van de buitenwereld. Zij waren grondstoffenexporteurs, importeurs van eindprodukten, hadden geen toegang tot de kapitaalmarkt en fungeerden als gastlanden voor dochters van westerse firma's. Dit is in de afgelopen vijf jaar veranderd. Een aantal ontwikkelingslanden is tot snelle industrialisatie gekomen, waardoor sommige reeds meer eindprodukten exporteren dan importeren. Parallel daaraan heeft ongeveer dezelfde groep landen toegang gekregen tot de kapitaalmarkt. In enkele gevallen zijn in deze landen eigen multinationale ondernemingen ontstaan. Hierdoor zijn de ontwikkelingslanden niet langer een homogene groep, maar zijn zij onderling verdeeld, met vaak tegengestelde interesses.

De tweede oorzaak is de toegenomen interdependentie tussen de arme en de rijke landen. De groei van het handels-, kapitaal- en investeringsverkeer heeft tot gevolg gehad dat er een mate van wederzijdse afhankelijkheid is ontstaan. Deze afhankelijkheid is een factor in de internationale economische politiek van de rijke landen geworden, met name nu deze met een recessie te kampen hebben. De

arme landen kunnen — in beperkte mate en mits de ontwikkelde landen een non-protectionistische koers volgen — een rol spelen in het overwinnen van de vraagstagnatie en de daarbij optredende werkloosheid. Anders gesteld: in bepaalde opzichten en onder bepaalde condities zijn er parallele belangen ontstaan en de arme landen kunnen daarvan profiteren.

De vervaging van de grens tussen de ontwikkelde landen en de onderontwikkelde landen heeft te maken met het genoemde differentiatieproces van de ontwikkelingslanden enerzijds en met veranderingsprocessen in de rijke landen anderzijds. Dudley Seers heeft in een aantal artikelen betoogd dat er problemen zijn, die vroeger als het ware voor de arme landen waren gereserveerd, nu ook de rijke landen treffen. Als voorbeelden noemt hij inflatie, stagnatie en structurele werkloosheid. De grenslijn tussen bijvoorbeeld sommige Zuid Europese landen en sommige Latijns-Amerikaanse landen is daardoor onduidelijk geworden.

De futiliteit van de huidige onderhandelingen tussen de „blokken” noord en zuid komt tot uiting in de minimale of ontbrekende vorderingen bij de effectivering van de Ontwikkelingsstrategie zoals die in 1970 door de Verenigde Naties is geformuleerd, of recenter van de Nieuwe Internationale Economische Orde zoals die in 1974 is vastgesteld. Alle conferenties ten spijt moet worden geconstateerd dat nauwelijks inhoudelijke resultaten zijn geboekt en dat mede daardoor de belangstelling voor dit soort overleg tanende is. De nieuwste vorm waarin de traditionele noord-zuid dialoog is gegoten, is het „Overview Committee” van de Verenigde Naties waarin alle lidstaten zitting hebben en dat als een forum moet dienen voor het ontwikkelingsprobleem in zijn totaliteit. De kwijnende belangstelling voor dit soort besprekingen werd geïllustreerd door de lage representatie van de ontwikkelingslanden tijdens de eerste bijeenkomst van deze commissie in mei jl.

Ten slotte is er een proces van ontgoevernementalisering gaande vanuit de ontwikkelingslobbies in de rijke landen. Deze groeperingen kennen steeds minder betekenis toe aan de interstatelijke ontwikkelingssamenwerking en zoeken steeds meer naar alternatieve wegen en kanalen. Die alternatieve wegen betekenen per definitie een uitschakeling van de overheden uit het samenwerkingsproces en dus ook een uitschakeling van het blok ontwikkelingslanden als groep van staten. Dit zoeken naar alternatieve wegen vloeit ten dele voort uit de overtuiging dat de regeringen van de ontwikkelingslanden de belangen van hun inwoners niet of in onvoldoende mate dienen. Ten dele vloeit het voort uit de zelfde ideologische vernietigingsdrift die de groep van Piet Reckman bezieldde toen deze het ontstaan van het tweede kabinet-Den Uyl blokkeerde.

Al met al verandert het beeld van de relatie tussen arm en rijk aanzienlijk. Daarover vindt haastig overleg plaats in de OECD te Parijs, bij de EG te Brussel en op andere plaatsen waar het ontwikkelingsvraagstuk op de agenda staat. De nieuwe situatie lijkt enerzijds nieuwe mogelijkheden voor de arme landen te bieden, vooral omdat de rijke landen meer dan vroeger voor een aantal onderwerpen enigszins afhankelijk van de arme landen zijn. Anderzijds is het niet ondenkbaar dat de rijke landen zullen trachten te profiteren van de toenemende verdeeldheid tussen de ontwikkelingslanden en dat zij deze tegen elkaar zullen uitspelen. De uitslag van de balans wordt in hoge mate bepaald door de posities die de rijke landen zullen innemen, en binnen de rijke landen door het gewicht dat de ontwikkelingslobbies in de schaal zullen leggen. Helaas hebben die zich zelf door hun anti-goevernemente gedrag in belangrijke mate uitgeschakeld.

Op studiereis door China

DRS. J. G. WAARDENBURG*

Inleiding

In oktober 1977 heeft een groep van twintig studenten en vier stafleden van de Erasmus Universiteit Rotterdam een studiereis van drie weken door China gemaakt. De reis was gedurende meer dan een jaar inhoudelijk 1) voorbereid met een serie gemeenschappelijke algemene bijeenkomsten grotendeels met sprekers van buiten de groep, en in zes studiegroepen welke zich op meer specifieke gebieden richtten (de eerste vier te noemen groepen het sterkst gericht op het gemeenschappelijke studiethema): algemene economie, plattelands economie, bedrijfs economie 2), staatsrecht en stedelijke organisatie, gezondheidszorg en onderwijs. Een van de resultaten van deze voorbereiding was een lijst met honderden vragen, gegroepeerd naar mogelijke bezoeken tijdens de reis.

In China ging de reis afwisselend per vliegtuig en per trein van Peking naar het noordoostelijke industriegebied met de havenstad Dairen (vroeger Port Arthur) en de jonge en oude industriesteden Anshan en Shenyang, en vervolgens via het centraal in China gelegen Chenchow naar Kwanchow (het door de handelsbeurs bekende Kanton), vanwaar China verlaten werd in de richting van het nabijgelegen Hongkong.

Tot en met 1977 waren toeristenreizen (in die categorie viel ook deze studiereis) in China sterk informatief gericht en omvatten — naast enkele historisch-culturele excursies — bezoeken met vraag- en antwoordbijeenkomsten aan fabrieken, landbouwcommunes, scholen, buurtcomités, ziekenhuizen, etc., bijna steeds in de stedelijke zones waar goede faciliteiten voor de ontvangst van buitenlanders bestaan. Op ons verzoek werden niettemin enkele speciale, ongebruikelijke ontmoetingen met uitvoerige gedachtenwisseling gearrangeerd zoals met het hoofd van de afdeling onderzoek, tevens onderdirecteur, van het hoofdkantoor van de Volksbank te Peking, met een groep planners van de ijzer- en staalfabrieken in Anshan, van het provinciale bureau van het Ministerie van Landbouw in Chenchow, en van het Stadsplancomité van Kwanchow, terwijl een onverwacht groot aantal hoogleraren en stafleden in een hospitaal te Shenyang onze medische studiegroep te woord stond.

Informatie

Terecht kan men de vraag stellen wat de waarde is van de informatie die op een dergelijke reis wordt opgedaan, en met name of deze als bron voor wetenschappelijke kennisopbouw kan dienen. Enkele korte opmerkingen zijn daarover hier te maken 3). De gedachte dat men op een reis, of in enigerlei onderzoekssituatie in de sociale wetenschappen, puur door waarneming een soort van „absolute” of „objectieve” kennis kan verkrijgen zal weinig of geen verdediging kunnen vinden. Elk van zulke waarnemingen (in brede zin: via horen, zien, opzoeken van gegevens, e.d.) is beïnvloed door het „schema van gerichtheid” van waaruit men waarneemt, en de mense-

lijke situatie waarbinnen de waarneming zich voltrekt, waardoor allerlei niet objectieve — in de zin van niet alleen door het object zelf geleverde — elementen een rol gaan spelen.

Zeker is dit het geval bij een China-reis en zelfs in versterkte mate. Men trekt er niet rond als „vrij onderzoeker”, maar is principieel de gast van de Chinezen. Naast de beperkingen die deze situatie met zich meebrengt, biedt de uitstekende ontvangst door de Chinezen echter mogelijkheden die anders veel moeilijker te realiseren zouden zijn: in korte tijd werd op deze reis een groter aantal uiteenlopende bezoeken en ontmoetingen gerealiseerd dan men zelf binnen die tijd zou kunnen organiseren, terwijl de gastheren in het algemeen goed op de hoogte waren van hun zaken en de tolken de indruk maakten hun best te doen de vele vragen zo goed mogelijk te beantwoorden 4). Korte „ideologische” 5) toelichtingen worden herhaaldelijk gegeven, meestal aanknopend bij de dominante politieke actie tegen de „bende van vier” of bij de oproep tot de „vier modernisaties” betrekking hebbend op respectievelijk de landbouw, de industrie, de wetenschap en defensie.

Het — voor wetenschap en journalistiek zo belangrijke — maken van onafhankelijke controles op de gedane waarnemingen (in brede zin) is echter niet of nauwelijks mogelijk. Een bruikbare manier om met deze voor onderzoek beperkte mogelijkheden te werken is de beperkingen onder ogen te zien, zich grondig voor te bereiden door studie uit andere bronnen en het „schema van gerichtheid” heel expliciet te maken, b.v. in de vorm van uitvoerige vragenlijsten. De groep heeft gemerkt dat men met aldus gestructureerde vragen heel

* De auteur is lector ontwikkelingsprogrammering aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij is zijn mede-ziger Drs. J. L. de Kruijk dankbaar voor talrijke suggesties die tot verbetering van de tekst hebben geleid.

1) Bij de organisatorische voorbereiding door het geheel uit studenten bestaande bestuur van de groep werd belangrijke steun ontvangen van het Bureau Buitenland van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

2) Voor een serie meer bedrijfseconomisch georiënteerde artikelen naar aanleiding van deze reis, onder redactie van het vierde deelnemer-stafflid Drs. J. Sprong, zij verwezen naar het tijdschrift *Bedrijfskunde*, 1978, no. 1, 2 en 3.

3) Een uitvoeriger beschouwing hierover is vervat in J. G. Waardenburg, *Enkele methodologische notities over de betekenis van een China-reis voor de kennisvermeerdering over China; een onuitgeverij raamwerk*, ongepubliceerd stuk, NIAS, Wassenaar, december 1977, dat in omgewerkte vorm in het rapport van de reis zal verschijnen. Deze kwestie is ook in het „China-debat” in de afgelopen jaren in Nederland aan de orde geweest, zie o.a. de meer samenvattende artikelen: J. Breman, De „waarheid” over China, *Intermediair*, 21 mei 1976, blz. 9 e.v. en L. Schenk-Sandbergen, China: je moet er geweest zijn, *Intermediair*, 30 september 1977, blz. 31 e.v., alsmede de daar vermelde literatuur.

4) Zoals gebruikelijk was er voor onze groep een permanente begeleiding van (drie) tolken/organisatoren, in elke bezochte plaats aangevuld met (twee of drie) tolken/organisatoren, waarnaast bij elk bezoek ook één of meer functionarissen van het bezochte project als gastheren of -vrouwen optraden.

5) Ideologie is hier op te vatten als min of meer samenvattend interpretatiekader van de werkelijkheid.

wat bruikbare informatie krijgt, waarvan de kwaliteit sterk bepaald is door die van het gehanteerde „schema”, dat trouwens ook bij interpretatie en integratie van de waarnemingsresultaten weer meespeelt.

Tot zover deze onvolledige opmerkingen over een theoretisch en praktisch boeiende vraag. De hierna volgende observaties beogen slechts enkele indrukken en daardoor opgevoerde eerste suggesties weer te geven.

Het thema: centralisatie en decentralisatie

In de China-literatuur van de laatste tien jaar wordt China vaak beschreven als de bij uitstek gedecentraliseerde variant van de z.g. centraal geleide economieën, zich manifesterend in de communevorming in 1958, maar nog sterker in de Culturele Revolutie. Met gedecentraliseerd wordt hier bedoeld dat belangrijke bevoegdheden aan kleinere „lagere” eenheden worden overgelaten; dit kunnen in de produktiesfeer in China alleen staatseenheden 6) of collectieve eenheden zijn 7). Zo vermeldt Bettelheim 8) dat in 1957 46% van de industriële staatsbedrijven in Groot-Shanghai — naar produktiehoeveelheden gemeten — rechtstreeks onder de zeggenschap van de centrale overheid (in Peking) viel, tegenover 6,8% in 1970. In het algemeen kent men in China vier niveaus van overheidsinstellingen: centrum, provincie, prefectuur of district, en „hsien”. Afhankelijk van de grootte van de stad vallen stedelijke overheden onder één van de eerste drie niveaus; agrarische communes staan één niveau onder de hsien, maar vormen collectieve lichamen en zijn dus geen overheidsinstellingen. Binnen de overheid is er zodoende een aanzienlijke (de)centraliserende beweging mogelijk door verschuiving van beslissingsbevoegdheden over deze vier niveaus. Deze mogelijkheid wordt nog ruimer als men ook verschuivingen van beslissingsbevoegdheden tussen overheids- en collectieve instellingen in de beschouwing betreft.

Theoretische argumenten over de vraag welk soort beslissingen het beste op welk niveau kunnen worden genomen zijn verwant aan argumenten welke in de welvaartseconomie worden gebruikt ten aanzien van de vraag welke zaken beter door particulieren en welke beter door de overheid kunnen worden behartigd. Enerzijds wijzen de argumenten a. om informatie-, communicatie- en controlekosten te minimaliseren en b. om participatie van de bevolking in het besluitvormingsproces te maximaliseren, veelal in de richting van lagere besluitvormingsniveaus. Anderzijds wijzen met name de volgende argumenten vaak in de richting van hogere beslissingsniveaus: c. het bestaan van externe effecten en collectieve goederen, d. het relatief betere vermogen van grotere instellingen om de gevolgen van wisselvalligheden op te

In oktober 1977 heeft een groep van twintig studenten en enkele stafleden van de Erasmus Universiteit te Rotterdam een studiereis van drie weken door China gemaakt. Het centrale studiethema van de reis was het vraagstuk van de centralisatie/decentralisatie in China. Dit thema werd in afzonderlijke studiegroepen, die zich op meer specifieke gebieden richtten, uitgewerkt. De hier gepubliceerde artikelen zijn een neerslag van de opgedane ervaringen van drie stafmedewerkers. Tevens is een volledig protocol (letterlijke weergave van een vraaggesprek) afgedrukt. Binnenkort verschijnt het volledige verslag van de reis, dat de protocollen van alle bezoeken en gesprekken van de studiegroep in China bevat, alsmede een serie opstellen van de deelnemers, die een eerste ordening en interpretatie van deze informatie bieden. Belangstellenden voor dit verslag kunnen zich opgeven bij de Werkgroep Chinareis '77, p/a Bureau Buitenland, Erasmus Universiteit Rotterdam, Burg. Oudlaan 50, Rotterdam.

vangen, e. de onwaarschijnlijkheid dat zeer sterk gedecentraliseerde processen tot een verdeling van welvaart leiden die aan bepaalde rechtvaardigheidsnormen voldoet en f. de grote ruimte waarover bepaalde overheidsinstrumenten geldig moeten zijn om effectief te kunnen zijn, wanneer deze betrekking hebben op verschijnselen met een grote ruimtelijke mobiliteit (b.v. marktregelingen van zeer mobiele goederen of arbeidskrachten, of ook staatsproductie of -handel in het geval van natuurlijke monopolies).

Welnu, bij de opstelling van de algemene jaarlijkse produktieplannen is in China voor elk produkt bepaald op welk niveau de omvang van de produktie wordt vastgesteld, met andere woorden: onder welk plancomité de betreffende produktie-eenheid valt.

Er werden ons drie meer algemene karakteristieken genoemd waarom een produkt b.v. op centraal niveau zou moeten worden gepland:

- produkten die van vitaal belang zijn voor de voorziening in basisbehoeften van de gehele bevolking (en die niet alleen in de streek van gebruik geproduceerd hoeven te worden, zoals behuizing en gezondheidszorg), met name graan, katoen en plantaardige vetten;
- industriële basismaterialen die in principe door het hele land vervoerbaar zijn, zoals b.v. staal;
- produkten die van belang zijn voor het hele land, maar die slechts in bepaalde gebieden geproduceerd kunnen worden, zoals b.v. ruwe olie.

Bij nadere overweging zijn deze drie karakteristieken het nauwste gerelateerd aan de eerder genoemde argumenten d. en f. voor centralisatie. Wellicht zou men voor China het bovengenoemde argument d. moeten uitbreiden in die zin, dat bij moeilijkheden in de voorziening van produkten met vitaal

6) De kapitaalgoederen zijn hier staatsbezit, zoals b.v. het merendeel van de stedelijke industrie; C. Bettelheim, *Cultural revolution and industrial organization in China, Changes in management and the division of labor*, New York, 1974, vermeldt in hfst. 2 dat in 1970 96% van de industriële produktie in Groot-Shanghai in staatsbedrijven plaatsvond.

7) De kapitaalgoederen zijn hier collectief bezit, d.w.z. eigendom van alle betrokken boeren of arbeiders, zoals in de communes of hun lagere eenheden de produktiebrigades of de produktieteams. Dit wordt als een lagere vorm van collectivisatie beschouwd dan het staatsbezit.

8) Zie Bettelheim, o.c.

belang gebruik van speciale maatregelen of van campagnes van partijwege mogelijk zijn omdat de beschikbaarheid ervan politieke betekenis heeft; dergelijke speciale campagnes vragen centrale leiding of coördinatie om chaos te voorkomen, zodat de normale planning van deze produkten ook het beste centraal kan worden geleid. Glasprodukten, waarvan we een fabriek in Dairen bezochten, zijn een voorbeeld van niet centraal geplande produkten; het argument hiervoor is dat ze op vele plaatsen kunnen worden gemaakt en als behoefte voor de bevolking niet van fundamentele betekenis zijn.

Planning „op een bepaald niveau” betekent niet dat de betreffende bedrijven van het plancomité op dat niveau zonder meer productiecijfers krijgen voorgeschreven; er komen wel suggesties van „bovenaf” die in het bedrijf nader in detail worden uitgewerkt en dan door het hele bedrijf heen worden bediscussieerd alvorens de conclusies van de discussies weer terug naar „boven” gaan. Aldaar worden de definitieve plancijfers met inachtneming van deze conclusies vastgesteld. Desgevraagd vertelden een paar bedrijven, dat deze conclusies slechts af en toe afweken van de oorspronkelijke suggesties en in de praktijk nooit lager dan deze suggesties lagen.

De prijzen van alle goederen worden door de overheid vastgesteld door prijscomités, die op hetzelfde niveau opereren als waarop de planning van het betreffende produkt plaatsvindt. Deze vallen soms onder het betreffende revolutionaire comité (meer een bestuurlijk orgaan) en soms onder het betreffende plancomité (meer een „technisch” orgaan). Voor uitbreidingsinvesteringen van een bedrijf worden suggesties gedaan en toestemming gegeven door in principe hetzelfde niveau als waarop de productieplanning plaatsvindt, of bij uitzondering door een hoger niveau. Terwijl het jaarproductieplan elk jaar in september-december de cyclus voor vaststelling doorloopt, kunnen voorstellen voor uitbreidingsinvesteringen te allen tijde ter discussie worden gesteld. Bij geen van onze bezoeken werd verwezen naar een alomvattend vijfjarenplan als raamwerk voor de productie-uitbreiding.

Overigens bleek bij het gesprek in Anshan dat de staal(verwerkings)fabrieken daar hun produktieresultaten niet alleen melden aan het centrale niveau in Peking (in dit geval het Ministerie van Staal), waar ze voor hun productieplanning onder vallen; maar ook aan het provinciale plancomité, dat de staalproductie op provinciaal niveau coördineert met de productie van andere sectoren. Het ligt voor de hand dat dit comité daarbij dergelijke resultaten, evenals de plancijfers, van centraal gestuurde bedrijven als exogene gegevens beschouwt; de fabrieken krijgen blijkbaar ook geen feedback van het provinciale niveau. Dezelfde fabrieken vallen voor hun werkgelegenheidspolitiek onder het plaatselijke arbeidsbureau, zonder wiens toestemming ze zelfs geen arbeiders

tussen twee fabrieken binnen het „geïntegreerde ijzer- en staalcomplex van Anshan” mogen verplaatsen.

Ten slotte worden eventuele mogelijkheden met de productie in zulke centraal gecoördineerde of geplande fabrieken in eerste instantie bediscussieerd door het partijcomité van de fabriek met dat van de betreffende stad. Hierbij dient echter bedacht te worden dat de partij — naar zich laat aanzien — een veel centraler gerichte en gestuurde organisatie is dan de overheid, zodat ook plaatselijke partijcomités een vrij directe verbinding „naar boven” hebben. Dit betekent ook dat in het algemeen een versterking van de invloed van de partij naar alle waarschijnlijkheid een centraliserende tendens impliceert. Een en ander laat zien dat het vraagstuk in hoeverre de stedelijke industriële organisatie in China ge(de)centraliseerd is in elk geval gecompliceerd is. Dit geldt mutatis mutandis ook voor de collectieve plattelandssector waar enerzijds in vergelijking met individuele boerenbedrijven de vorming van communes, productiebrigades en produktieteams een zekere centralisatie betekent die met name met het hiervoor genoemde argument c. samenhangt, anderzijds iets meer vrijheid ten opzichte van het landelijke plan lijkt te bestaan, zoals bijvoorbeeld het buiten het plan om bouwen van een grote broeikas uit eigen besparingen — overigens om de geplande productie van groenten te halen — en het gedurende enige jaren experimenteren met nieuwe gewassen, alvorens de productie ervan in het plan wordt opgenomen.

Terwijl op grond van deze en dergelijke gegevens verkregen tijdens de reis niet is vast te stellen in hoeverre er gedurende de laatste jaren een verandering is opgetreden in de mate van centralisatie in de economie, kregen wij wel uit de verstrekte informatie de indruk dat er meer centralisatie is dan in de literatuur over de periode sinds de Culturele Revolutie wordt gesuggereerd. Deze indruk werd versterkt door de geringe aandacht die werd besteed aan de deugden van decentralisatie, ofwel de vanzelfsprekendheid waarmee over de centrale leiding en suggesties vanuit Peking werd gesproken⁹⁾, evenals uit de prominente positie die aan de leiding van de partij werd gegeven.

Deze situatie is begrijpelijk voor de overgang naar een nieuw tijdperk dat China rond de dood van Mao Tse-tung lijkt te zijn binnengegaan, waarin de genoemde beweging voor de vier modernisaties een signaal zou kunnen zijn van een volgende economische transformatie, gericht op de vervulling van meer dan de eerste levensbehoeften.

J. George Waardenburg

9) In Kwanchow bleek overigens uit de wijze waarop over Peking werd gesproken, dat de afstand tot Peking (en tot de rest van China in het algemeen) van daaruit niet alleen geografisch, maar ook psychologisch het grootst was.

Vacatures

Functie:

Blz.:

ESB van 14 juni

Wetenschappelijk medewerker revisie, wetenschappelijk medewerker rekeningenstelsel, wetenschappelijk medewerker regionale rekeningen en een specialist rekeningenstelsel t.b.v. de Hoofdafdeling Nationale Rekeningen voor het Centraal Bureau voor de Statistiek	II
Register-accountants en assistent-accountants t.b.v. de Interne Accountantsdienst van de Amro Bank te Amsterdam	610
Kwantitatieve economen (mnl./vrl.) voor de Stichting Het Nederlands Economisch Instituut te Rotterdam	611
Directeur (jong econoom) bij de Sociaal-Economische Adviesraad West-Overijssel te Zwolle	612

Functie:

Blz.:

Financieel beleidsmedewerker voor de Gemeente Capelle a/d IJssel	612
Wetenschappelijk medewerker (m/v) bij de Vakgroep Wiskundige Economie van de Interfaculteit der Actuariële Wetenschappen en Econometrie van de Rijksuniversiteit Groningen	III
Chef van de sectie financiële middelen (m/v) voor de TH Delft	III
Een econoom voor algemeen onderzoek, een leidinggevende medewerker voor marktdocumentatie, twee sociale wetenschappers voor marketingonderzoek en een sociale wetenschapper voor reclame-onderzoek en resultatenmeting voor de Postgiro en Rijkspostspaarbank	IV

Het Chinese platteland: duizenden kleine staatjes en een wereldregering

DRS. J.L. DE KRUIJK*

In onderstaand artikel wordt de organisatie van de Chinese landbouw aan een analyse onderworpen. Het blijkt dat beslissingen over productie, beloning, investeringen e.d., in het algemeen op een zo laag mogelijk niveau worden genomen. Toch kan men niet spreken van een geringe invloed van de staat, aangezien deze de planning en coördinatie van grootschalige investeringsactiviteiten verzorgt en de prijzen van alle producten vaststelt.

„Tinbergen-principe”

Evenals in de meeste ontwikkelingslanden woont ook in China het grootste gedeelte van de bevolking op het platteland (80–85% van de 800–900 miljoen Chinezen). De organisatiestructuur van het platteland verschilt echter duidelijk van die van andere ontwikkelingslanden. Na de oprichting van de Volksrepubliek in 1949 werd het land herverdeeld in kleine particuliere landbouwbedrijfjes. Hierna werd de landbouw stap voor stap ge collectiviseerd. Via de wederzijdse hulpteams (grond niet in gemeenschappelijk bezit) werden de lagere coöperaties gesticht (beloning naar inbreng van grond en arbeid) en vervolgens de hogere (alleen beloning naar arbeid). Ten slotte werden tegelijk met het begin van de Grote Sprong Voorwaarts (1958) de volkscommunes opgericht die niet alleen het land, vee en werktuigen in collectief (communaal) bezit hadden zoals de hogere coöperaties (dit in tegenstelling tot de stedelijke sector waar de kapitaalgoederen eigendom zijn van de staat), maar ook groter waren en een meer omvattende functie hadden dan de coöperaties.

De communes zijn economische, sociaal-cultureel-medische, bestuurlijke en administratieve eenheden (in de titelterminologie: „staatjes”) tot rond 50.000 inwoners. Deze vallen weer uiteen in productiebrigades die vaak bestaan uit een groot dorp of enkele kleine dorpen samen (drie tot vijfduizend man) en produktieteams (100–300 man). Zo bestond b.v. de Evergreencommune die we bij Peking bezochten uit 10.000 gezinnen (42.000 personen) en was onderverdeeld in 13 brigades en 138 teams; in de Lo-Kangcommune (nabij Kanton) woonden 27.000 mensen (5.500 gezinnen) onderverdeeld in 7 brigades en 102 teams. Het produktieteam is meestal de belangrijkste eenheid: het is de basis-rekeneenheid, waar het inkomen, de waarde van een werkpunt (zie verderop in dit artikel) en de verdeling ervan worden vastgesteld. De agrarische productie die niet nodig is voor eigen consumptie wordt door het team direct aan de staat verkocht. De opbrengst hiervan gaat rechtstreeks naar het team. In de meer ontwikkelde communes is de productiebrigade de basis-rekeneenheid. Afhankelijk van de aard en omvang van de productie

hebben niet alleen communes, maar ook brigades hun eigen fabriekjes, waarvan de opbrengst direct naar de communes respectievelijk de brigades gaat. Verder bezitten communes en brigades vrachtwagens, landbouwwerktuigen, scholen, medische posten, winkels, mobiele bioscopen, crèches, enz.

De collectivisering van de landbouw ging dus in fasen. De beslissingsmacht over de bewerking van de grond kwam op een steeds hoger niveau te liggen. Was het in de eerste fase na 1949 nog de individuele boer die over de aanwending van de grond besliste, nauwelijks tien jaar later was de beslissingsmacht verdeeld over het produktieteam, de productiebrigade, de commune en de hogere niveaus al naar gelang de aard en reikwijdte van de beslissingen.

Alvorens in te gaan op de feitelijke verdeling van de beslissingsbevoegdheden over de diverse niveaus eerst een paar theoretische opmerkingen. Tinbergen heeft als principe naar voren gebracht dat beslissingen op een zo laag mogelijk niveau moeten worden genomen, maar dat als de beslissing externe effecten heeft die ook andere eenheden raken, de beslissingsmacht naar een zodanig hoger niveau moet worden verlegd dat deze eenheden er nog juist in vertegenwoordigd zijn. Een vaak aangehaald voorbeeld in deze context is de vervuiling van de Rijn. Maatregelen om de vervuiling tegen te gaan moeten worden genomen door de landen van het stromingsgebied van de rivier. Niet op Europees niveau (te hoog) en niet op landelijk niveau (te laag). Passen we dit principe toe op de (Chinese) landbouwproductie dan moeten b.v. beslissingen over infrastructurele werken zoals het aanleggen van irrigatiekanalen op een zo laag mogelijk niveau worden genomen, maar wel zodanig, dat degenen die hiervan kunnen profiteren, vertegenwoordigd zijn op het beslissingsniveau. Door dit niveau zo laag mogelijk te houden zijn de communicatielijnen van de informatie enerzijds en van de controle op de uitvoering anderzijds zo kort mogelijk. Bovendien worden mensen nauwer betrokken bij beslissingen op lager niveau, wat wellicht tot een grotere participatie en inzet zal leiden en werkvervreemding zal tegengaan.

We zullen een aantal belangrijke determinanten van de Chinese landbouwproductie de revue laten passeren en kijken welke beslissingen op welk niveau worden genomen en hoe dit past in het bovenstaande „Tinbergen-principe”.

* De auteur, wetenschappelijk medewerker bij de vakgroep ontwikkelingsprogrammering aan de economische faculteit van de Erasmus Universiteit te Rotterdam dankt L. Lodder voor de stimulerende nachtelijke discussies en J. G. Waardenburg voor de waardevolle opmerkingen naar aanleiding van de concept-tekst van dit artikel. De vóórlaatste par. is gebaseerd op informatie die verkregen is uit twee gesprekken met de vice-voorzitter van het hoofdkantoor van de Volksbank te Peking, de heer Chia en uit een gesprek met Hui Tiang Sueng en Qiou Kang Yu, leden van het revolutionaire comité van het landbouwbureau van de Honan provincie.

Productiequota

Het primaire doel van de oplegging van productiequota door de staat aan de collectieve sector is de voorziening van een minimale hoeveelheid agrarische producten voor de stedelijke sector. De agrarische productiequota worden in zeer grove lijnen op centraal niveau bepaald. Zo is China wat betreft de productiequota van graan in drieën verdeeld. Ten zuiden van de Yangtse-Kiang bedraagt het quotum 800 tsin (= 1 pond) per mou (= 1/15 hectare), wat overeenkomt met 6 ton per hectare; tussen de Yangtse-Kiang en de Gele Rivier 500 tsin/mou en ten noorden van de Gele Rivier 400 tsin/mou. Het is duidelijk dat dit gemiddelden zijn, die daarom weinig praktische waarde hebben voor individuele brigades of teams. Een team met slechte produktiemogelijkheden dat minder produceert dan het quotum, zal alles in het werk moeten stellen om het quotum toch te halen en heeft daardoor weinig keuzevrijheid tussen produceren en het verrichten van nevenactiviteiten 1). De door ons bezochte Bai Zuang-productiebrigade 2) produceerde 1709 tsin/mou in 1976 hetgeen meer dan drie maal het quotum is.

Het „Tinbergen-principe” gaat ervan uit dat het revolutionaire en partijcomité van de brigade wat betreft de lokale produktiemogelijkheden over betere informatie beschikken dan de hogere niveaus. Daarom was het zeer van belang te constateren dat de brigade inderdaad zelf jaarlijkse produktiedoelstellingen maakt, 1792 tsin/mou voor 1977, zelfs al liggen deze in geen verhouding tot de van bovenaf opgekregen quota. Zijn deze doelstellingen eenmaal door de brigade zelf vastgesteld, dan hebben deze ook prioriteit boven de verder te verrichten nevenactiviteiten 3), die — zoals later zal blijken — een centrale rol vervullen in de lokale ontwikkeling.

Toch kan het collectief niet volledig autonoom over de aard en omvang van de agrarische productie beslissen. Nadat de door de staat opgekregen-quota zijn gehaald, kan het collectief niet zelf uitmaken wat dan verder geproduceerd gaat worden. Het aantal hectares per gewas wordt nl. bepaald na overleg tussen de commune (collectief) en het op één niveau hoger (meestal het „hsien-niveau”) gelegen plancomité (staat). De brigades en de teams kunnen dus niet vrij produceren nadat de staatsquota zijn gehaald: de collectieve grond wordt uiteindelijk door de staat over de diverse producten verdeeld. Het landareaal van de belangrijkste gewassen wordt in het plan opgenomen, waarna het niet meer mogelijk is hiervan af te wijken. Op deze manier heeft een brigade of team met goede produktiemogelijkheden, zoals de Bai Zuang-brigade, beslissingsmacht over de intensiteit van de productie per hectare. Een grotere productie levert enerzijds een hoger inkomen op, anderzijds kunnen nevenactiviteiten de produktiemogelijkheden in de toekomst vergroten. De keuze tussen produceren nu en investeren ligt bij de basiseenheid, met dien verstande dat er een zekere minimumproductie moet worden geleverd door de basis aan de staat.

Nevenactiviteiten

De collectivisering van het platteland is een grote stimulans geweest voor de ontwikkeling van nevenactiviteiten. De beslissing over het opzetten en uitvoeren van nevenactiviteiten, die geen inputs van hogere niveaus behoeven, worden op het laagste niveau genomen. Over kleinschalige projecten, zoals b.v. een varkensfokkerij of een werkplaats, beslist in het algemeen de brigade. Zij bepaalt het benodigde aantal arbeiders per team. Volgens Bastid 4) speelt het „hsien-niveau” voor grootschalige investeringsactiviteiten een soortgelijke coördinerende rol als de brigade, b.v. bij het opzetten van grote fabrieken, irrigatieprojecten, elektrificatie en het aanleggen van wegen en kleine spoorwegen.

De beslissing over de keuze welke nevenactiviteiten zullen worden ontwikkeld, hangt in het algemeen af van de volgende vier criteria. Zij moeten a. de landbouwproductie dienen;

b. de behoeften van de boeren en arbeiders bevredigen; c. de levensstandaard verbeteren; d. de mechanisatie bevorderen. Bij onze bezoeken aan het platteland zagen we hiervan vele voorbeelden. In de eerder genoemde Bai Zuang-brigade wordt (naast rijst) hoofdzakelijk fruit verbouwd. Een gedeelte hiervan wordt niet rechtstreeks aan de staat verkocht, maar ter plaatse verwerkt in een zelf opgezette fabriek en dan pas verkocht. Buiten het seizoen werkt een aantal boeren in de fabriek, die in de oogsttijd wordt gesloten. Het afval van de voedselverwerkingsfabriek wordt gebruikt om varkens te voeren. De varkensleveren mest voor de rijst- en fruitproductie. Verder is er een vijver gegraven waar vis wordt gekweekt die gevoerd wordt met fruitafval dat niet kan worden geconsumeerd, verkocht of verwerkt (rotte appels, e.d.). Op deze manier wordt de fruitproductie geoptimaliseerd door nevenactiviteiten. Het inkomen van de boeren is toegenomen omdat verwerkt fruit meer oplevert; via de varkens wordt mest geproduceerd wat de productie van rijst en fruit ten goede komt, waardoor indirect weer het inkomen van de boeren wordt vergroot. Bovendien zorgt het fruitafval via de visvijver voor dierlijke eiwitten.

Ook in de Evergreen-commune zorgen door fruitafval gevoede varkens voor de mestproductie. Verder worden hier door de commune landbouwwerktuigen en -machines gefabriceerd en waterconserveringsprojecten uitgevoerd ter verbetering van de irrigatie. Tevens bouwt men in de dorpen nieuwe huizen voor de gezinnen die midden op het land wonen, zodat rechte wegen kunnen worden aangelegd en stukken land kunnen worden samengevoegd.

Ook in de Lo-Kang-commune wordt een gedeelte van het fruit zelf verwerkt. Opvallend is hier de insectenbestrijdingsmethode. Overal in de boomgaard zijn op houten palen kleine open oliereservoirs gebouwd. Bij het invallen van de duisternis worden de lonten aangestoken zodat de hierdoor aange trokken insecten in de olie verbranden. Deze methode past men toe naast de (dure) chemische bestrijdingsmiddelen.

Sommige van bovenstaande activiteiten dragen bij tot een toename van de agrarische productie en daardoor tot een hoger inkomen van de boeren. Andere, zoals het huizenbouwproject en de visvijver, sluiten meer aan bij de directe behoeftebevrediging en verhoging van de levensstandaard. De penetratie van de onderwijs- en medische sector („blote-voeten-dokters”) tot de basiseenheden is ruimschoots bekend en behoeft dan ook geen verder commentaar.

Communes hebben — evenals brigades — eigen fabrieken. In de Lo Kang-commune vertelde men ons dat voor het opzetten van commune-fabrieken toestemming van de staat nodig is, omdat deze fabrieken in het centrale plan moeten passen. Het idee voor het opzetten van de daar aanwezige fruitverwerkingsfabriek kwam uit de commune zelf. De staat keurde dit goed, opdat het aan bederf onderhevige fruit snel kon worden verwerkt. Naast het eigen fruit verwerkt de fabriek jaarlijks 600 ton suiker, dat door de staat wordt geleverd.

De arbeiders van de fabriek worden op twee manieren gerecruteerd. De helft van hen wordt door de teams gestuurd, maar door de commune betaald (de opbrengst van de fabriek komt immers ten goede aan de commune). De andere helft werkt buiten het oogstseizoen in de fabriek en tijdens de

1) Soms kan een dergelijk team „ontwikkelingshulp” krijgen; zie verder in dit artikel.

2) Deze kleine brigade van ruim 600 inwoners is een basiseenheid in de Za Cheng Volkscommune nabij Chengchow, even ten zuiden van de Gele Rivier.

3) Onder nevenactiviteiten worden verstaan alle activiteiten anders dan voor de directe agrarische productie, zoals lichte industrie, infrastructurele werken, onderwijs en welzijnszorg.

4) M. Bastid, Levels of economic decision-making, in: S.R. Schram (ed.), *Authority, participation and cultural change in China*, Cambridge, 1973, blz. 159-199.

oogsttijd op het land, gedurende welke tijd zij door het team wordt betaald d.m.v. werkpunten (in tegenstelling tot de Bai Zuang-brigade sluit deze fabriek dus niet tijdens de oogsttijd). De commune neemt contact op met de brigade en met de teamleiders om te bediscussiëren welke teams de arbeiders moeten leveren. De teamleider of plaatsvervangend leider beslist uiteindelijk na overleg met de betrokkenen wie de verschillende activiteiten verricht. Dit gebeurt n.a.v. de individuele omstandigheden. De fysiek zwakkeren zorgen b.v. voor de ganzen en de varkens, de sterkeren doen het zwaardere werk op het land of in de fabriek.

Het arbeidsbureau in de stad heeft hier niets mee te maken. Dit bureau verdeelt het werk over de staatsondernemingen. De commune is daarentegen collectief eigendom. Wanneer een bepaalde stad extra arbeiders nodig heeft, kan een verzoek worden ingediend bij het plancomité van het betreffende district dat verantwoordelijk is voor de verplaatsing van arbeid tussen de „hsiens” binnen het district (meestal komt het stadsniveau overeen met het „hsien-niveau”, behalve voor enkele grote steden zoals Peking en Shanghai); het provinciale plancomité beslist over de verplaatsing van arbeid tussen de districten, terwijl het centrale niveau in Peking verantwoordelijk is voor de verplaatsing van arbeid tussen de provincies. Hierdoor is het mogelijk dat de additionele arbeid uit andere delen van China komt. Hoewel in eerste instantie de extra benodigde arbeid binnen de industriële stedelijke sector zal worden gezocht (omdat in deze sector naar men aanneemt meer verborgen werkloosheid voorkomt), is het uiteindelijk toch mogelijk dat een bepaalde commune (lees: team) arbeidskracht zal moeten leveren.

Volgens Donnithorne 5) zullen de betrokkenen dit graag doen omdat industriële arbeid in het algemeen beter wordt beloond en een hogere status heeft. Ook binnen de plattelandsongeving is er een zekere neiging om meer niet-agrarische arbeid te verrichten. Zo refereerde Donnithorne aan een — in juli 1977 gehouden — conferentie in Kansu 6) waar werd meegedeeld dat op sommige plaatsen slechts 30% van de lokale beroepsbevolking direct agrarisch werk verricht. Verder rapporteerde een productiebrigade uit Shansi in maart 1977 dat slechts 25% van de leden gedurende het gehele jaar in de landbouw werkt, dat 28% niet-agrarisch werk binnen de brigade verricht, terwijl de meeste anderen werk verrichten voor de commune of „hsien”. De beloning van dit soort werk aan de basiseenheid of aan de arbeiders zelf is hoger dan de beloning van agrarisch werk. Officiële mededelingen in maart 1977 hebben van dit ongenoegen over de toenemende neiging minder arbeid te alloceren voor de directe agrarische productie blijkt gegeven en er is aangedrongen op terugkeer naar agrarisch werk 7). Volgens Donnithorne zal deze situatie

echter aanhouden, zolang de beloning van arbeid in de collectieve landbouw t.o.v. de lonen in de stedelijke industrie niet verbetert.

Bij deze tegenstelling tussen de staat en de collectieve landbouwsector, staan de staat beperkte instrumenten ter beschikking. Zij kan b.v. druk uitoefenen d.m.v. het partijapparaat, en er kunnen economische — b.v. prijspolitieke — maatregelen worden genomen. Hoewel deze laatste maatregelen de samenstelling van het produktiepakket van de basiseenheid kunnen beïnvloeden blijft het collectief zelf beslissen over de allocatie van de arbeid binnen de commune en over de verdeling van het collectieve geldinkomen en zodoende over de beloning van de verschillende soorten van arbeid (d.m.v. werkpunten).

De keuze tussen de omvang van de nevenactiviteiten enerzijds en additionele agrarische productie (boven het quotum) anderzijds ligt dus grotendeels binnen de collectieve landbouwsector zelf. Sommige nevenactiviteiten kunnen een begrenzing vinden in de beperkte beschikbaarheid van de benodigde inputs die van buiten het collectief moeten komen. De beslissing over de uitvoering van dergelijke projecten wordt dan ook op een hoger niveau genomen evenals grootschalige nevenactiviteiten waarvan de output aan verschillende communes ten goede komt.

Financiering uit eigen middelen

De productie van een team die niet zelf wordt geconsumeerd, wordt rechtstreeks aan de staat verkocht. Het geld dat binnenkomt (het collectieve geldinkomen) wordt binnen het team verdeeld. Een gedeelte is bestemd voor de beloning van arbeid, de rest wordt verdeeld over de verschillende fondsen. Als indicatie van deze verdeling kunnen de volgende voorbeelden dienen. In de eerder genoemde Lo Kang-commune gaat gemiddeld 60% van de opbrengst van de teams als loon naar de boeren en arbeiders, 20% zijn kosten, 10% wordt gestort in het accumulatiefonds (landbouwmachines .e.d.), 3% in het welzijnsfonds (scholen, medische posten, ouderdomsvoorziening e.d.), 1% in het managementfonds en 6% is bestemd voor belastingen (waarvan 3% naar de staat gaat, meestal in de vorm van goederen). In de Evergreen-commune wordt gemiddeld 13% in het accumulatiefonds gestort, 3,1% in het welzijnsfonds en er wordt ook 3% betaald aan staatsbelastingen. Deze percentages geven slechts een indruk en zijn natuurlijk niet voor alle teams (c.q. brigades, wanneer zij de basiseenheid zijn) gelijk. Zo is er in de Chilyang-commune een brigade die veel varkens bezit, waardoor er weinig kunstmest nodig is. De totale kosten bedragen er dan ook slechts 10% van de opbrengst zodat een groter percentage naar het accumulatiefonds en naar de boeren kan gaan.

Alvorens in te gaan op de beslissingsmacht over de aanwending van de diverse fondsen, waarbij verschillende niveaus zijn betrokken, zullen we allereerst aandacht besteden aan het beloningssysteem van arbeid op het Chinese platteland; de beslissingsmacht over deze beloning is gedecentraliseerd.

Het werkpuntensysteem

Het werkpuntensysteem is een uitdrukking van de bestaande politieke, structurele en organisatorische verhoudingen en is gebaseerd op het vertrouwen van de boeren en arbeiders in de werkpunten. Dit alles heeft minstens twee unieke resultaten opgeleverd die tot voor kort tot de onmogelijkheden leken te behoren. In de eerste plaats leidde het tot een vrijwel vol-

5) Lezing Erasmus Universiteit Rotterdam op 14 november 1977.
6) Kansu Provincial Radio Service, 20 juli 1977. *BBC Summary of World Broadcasts*, FE/5570/B 11/2.
7) Peking Home Service, 14 maart 1977. *BBC Summary of World Broadcasts*, FE/5471/B 11/6-7 van 24 maart 1977.

ledige werkgelegenheid op het platteland, ook buiten de oogsttijd. Ten tweede resulteerde het in de mogelijkheid om te investeren zonder een beroep te doen op externe middelen om de benodigde arbeid te financieren. Hoe werkt dit systeem?

Het individuele inkomen wordt bepaald door het aantal werkpunten dat men in de loop van het jaar heeft vergaard. Dit aantal hangt af van drie criteria: a. politiek bewust zijn en ideologische houding; b. bekwaamheid en c. fysieke conditie. Verder worden minder werkpunten gegeven aan iemand die minder dan acht uur per dag werkt. Het is niet duidelijk geworden of deze criteria in volgorde van belangrijkheid zijn gerangschikt. In de Bai Zuang-brigade werd de liefde voor de staat als belangrijkste criterium genoemd, terwijl in de Evergreen-commune en in de Lo Kang-commune bekwaamheid en de hoeveelheid verrichte arbeid prioriteit hadden 8). (Er werd verteld dat dit geen tegenstelling hoeft te zijn omdat ideologische houding en politiek bewustzijn zich ook kunnen uiten in de houding t.a.v. het werk).

In het algemeen zijn er vijf schalen, oplopend van 6 tot 10 werkpunten per dag. In de Bai Zuang-brigade krijgen „blotevoeten-dokters”, leiders, technici en leraren 9 punten; mannen en vrouwen ontvangen een gelijke beloning bij dezelfde prestatie. Bij fysieke arbeid verdienen mannen meer dan vrouwen. In deze brigade ontvangt 30% van de leden 10 punten per dag; de meeste anderen 8 of 9 punten, terwijl sommige vrouwen 6 of 7 punten krijgen. Bij afwezigheid (bij ziekte b.v.) worden geen werkpunten toegevoegd. Wel zorgt de brigade voor het levensonderhoud van langdurig zieken en hun familie. Het bepalen van het aantal individuele werkpunten per 8-urige werkdag gebeurt één of twee maal per jaar. De beslissing hierover wordt genomen door de massale vergadering (van 200 boeren en arbeiders) na eerst in groepen te hebben gediscussieerd. Op basis hiervan kan de boekhouder van de brigade, die het aantal werkuren per man registreert en maandelijks publiceert, het individuele en het totale aantal werkpunten van het betreffende (half)jaar berekenen. Ten slotte wordt het individuele inkomen in geld bepaald door het collectieve geldinkomen van de brigade te verdelen over de werkpunten. De geldwaarde van een werkpunt kan dus van jaar tot jaar verschillen doordat het collectieve geldinkomen van de brigade kan variëren, maar ook doordat het totale aantal punten wat jaarlijks in de brigade wordt verdiend niet constant is. Een brigade of team kan immers werkpunten creëren, door het uitvoeren van nevenactiviteiten.

Met deze additioneel geschapen werkpunten worden de boeren en arbeiders betaald voor de verrichte nevenactiviteiten zonder dat het team hiervoor een beroep hoeft te doen op externe financieringsmiddelen. Stel dat het gaat om investeringen die een bouwtijd hebben waardoor ze niet onmiddellijk in hetzelfde jaar extra productie tot gevolg hebben. Het collectieve geldinkomen in dit jaar blijft dus constant. Daar dit inkomen moet worden verdeeld over meer werkpunten daalt tijdelijk de reële geldwaarde van een werkpunt. In feite worden de totale arbeidskosten van deze investeringen dus gefinancierd door de boeren.

Hoe is het mogelijk dat de Chinese plattelandsbevolking uit eigen zak investeringen financiert zoals b.v. voor infrastructuure werken, welzijnswerk en de opbouw van rurale industrie, die in elk ander ontwikkelingsland enorme geldbedragen zouden vergen? Een eerste verklaring kan worden gevonden in de collectiviteitszin van de kleine gemeenschappen. Men is bereid de handen ineen te slaan, zich daadwerkelijk in te zetten en zich tijdelijke opofferingen (zoals vrije tijd) te getroosten voor de opbouw en ontwikkeling van het eigen dorp. Dit brengt tevens een vrij grote sociale controle met zich mee. Voor veel mensen in de rijke landen spreekt deze verklaring niet zo aan, omdat men er eenvoudigweg niet in gelooft dat „de mens” zich permanent zou kunnen inzetten voor een collectief belang. Voor hen geef ik de volgende verklaring: we nemen nu als uitgangspunt dat iedere boer

slechts zijn eigenbelang nastreeft. Gegeven het werkpunten-systeem komen er een aantal boeren op het idee om zich ook te gaan toeleggen op nevenactiviteiten om zodoende hun eigen inkomen te vergroten. Dit gaat dan ten koste van diegenen die niet mee doen, omdat het collectieve geldinkomen van het dorp in dat jaar constant is 9). De inkomensverdeling verandert dus ten gunste van de initiatiefnemers. Wanneer de achterblijvers hun inkomen op peil willen houden, zullen ze ook mee moeten doen. In dit geval worden de nevenactiviteiten uitgevoerd omdat iedere boer zijn eigen inkomen wil vergroten, (of niet wil zien afnemen). Dit is het noodzakelijke resultaat van het werkpunten-systeem, tenzij men collectief afsprekt geen nevenactiviteiten uit te voeren opdat het inkomen van iedereen op hetzelfde peil blijft. Maar deze afspraak is strijdig met het uitgangspunt van de redenering dat iedere boer slechts zijn eigenbelang nastreeft en zijn inkomen wil vergroten ten koste van een ander.

Waarschijnlijk zal de waarheid wel tussen deze twee verklaringen in liggen. In ieder geval zorgt het werkpunten-systeem er mede voor dat er nevenactiviteiten worden uitgevoerd zonder dat er externe financieringsmiddelen nodig zijn voor de beloning van arbeid. Een seizoenmatige planning op team-, brigade en communeniveau en een goede coördinatie tussen deze eenheden met het „hsien-niveau” (voor grootschalige projecten) leidt tevens tot volledige werkgelegenheid op het platteland.

Daar het werkpunten-systeem overal op het platteland wordt toegepast moet dit van bovenaf zijn opgelegd. Deze eis van het centrale niveau impliceert echter een grote mate van decentralisatie van de bevoegdheid om beloningsmiddelen voor arbeid te scheppen naar het niveau van een productieteam (of -brigade).

Andere financieringsbronnen

Zoals eerder is opgemerkt wordt een gedeelte van het inkomen gespaard en gestort in de diverse fondsen. De brigade en de commune, die elk hun eigen fondsen hebben, kunnen in eerste instantie zelf beslissen over de aanwending hiervan. Er is echter een belangrijke begrenzing, nl. de beperkte beschikbaarheid van benodigde inputs die van buiten de collectieve eenheid moeten komen. De toewijzing hiervan gebeurt door middel van een distributiesysteem. Brigades en communes kunnen en moeten hun eigen investeringsprojecten financieren, maar dit moet worden gemeld aan het „hsien-niveau”. Dit niveau verzamelt de ingediende plannen en verdeelt de nieuwe machines en materialen, die in de „hsien” beschikbaar zijn over de communes; het districtsniveau verdeelt deze eerst over de „hsiens”, de provincie over de districten en het centrale niveau over de provincies. Een brigade met een groot accumulatiefonds kan dus niet tegen andere brigades opbieden om de benodigde inputs te krijgen; de prijs is van bovenaf vastgesteld.

In sommige gevallen kunnen de brigades en communes „ontwikkelingshulp” krijgen in de vorm van leningen of giften. Deze laatste kunnen slechts gedaan worden door het

8) Er valt de afgelopen twintig jaar een zekere golfbeweging waar te nemen wat betreft de prioriteit van „red” (ideologische houding) t.o.v. „expert” (bekwaamheid). In ieder geval is sinds de val van de „bende van vier” en de toenemende invloed van Teng Hsiao-ping in het hoogste partijorgaan de belangrijkheid van de „expert” toegenomen. 9) Hier is een keuzevrijheid verondersteld tussen arbeid en vrije tijd. In de feitelijke Chinese situatie is deze keuze er niet. Zoals eerder is opgemerkt verdeelt de teamleider uiteindelijk het werk. Wel blijft natuurlijk de individuele keuze tussen het zich volledig inzetten en de kantjes er vanaf lopen, hetgeen zijn weerslag vindt in de materiële beloning en de ontvangen waardering. Evenmin kunnen additionele individuele activiteiten op de privé stukjes grond een perspectiefvolle ontsnappingsmogelijkheid bieden omdat deze stukjes grond te klein zijn (ca. 30 m²) en niet kunnen worden uitgebreid. (Het landareaal is immers door een hoger niveau vastgesteld).

Ministerie van Financiën en zijn gebonden aan bepaalde geplande projecten. Leningen worden verstrekt door de Volksbank onder de volgende belangrijke voorwaarden. Heeft een bepaald team geld nodig dan dienen in eerste instantie de fondsen van de betreffende brigade te worden aangesproken. Zijn de fondsen onvoldoende dan moet een beroep worden gedaan op de reserves van de commune, die weer de fondsen van andere brigades uit de commune kan gebruiken. Pas wanneer de commune geen eigen reserves heeft, kan een lening worden verkregen van de Volksbank die het geld direct aan de brigade kan lenen of aan de commune. Op deze wijze kunnen sommige communes bij de Volksbank in het krijt staan, terwijl andere communes grote sommen geld accumuleren, die zij niet zelf kunnen besteden. Zo bleek de eerder genoemde Bai Zuang-brigade sinds de oprichting 300.000 yuan (de waarde van 25 tractoren) te hebben geaccumuleerd. De Volksbank kan deze spaargelden gebruiken om leningen te verstrekken aan arme communes of ter financiering van de stedelijke industrie.

Conclusies

Gezien de hierboven beschreven waarnemingen kan worden geconcludeerd dat het Chinese platteland inderdaad volgens het eerder genoemde „Tinbergen-principe” lijkt te zijn georganiseerd. Beslissingen worden in het algemeen op een zo laag mogelijk niveau genomen, maar als de beslissing externe effecten heeft die ook andere eenheden raken wordt de beslissingsmacht naar een zodanig hoger niveau verlegd dat deze eenheden er nog juist in zijn vertegenwoordigd.

Hoewel het „Tinbergen-principe” vaak wordt genoemd door voorstanders van een decentralisatiepolitiek impliceert dit geenszins een geringe invloed van de staat op het Chinese platteland. Zo wordt de planning van het landareaal niet

overgelaten aan de eigenaren en bewerkers van de grond, maar door de hogere niveaus en dus door de staat verricht, omdat anders tekorten aan bepaalde agrarische produkten voor de stedelijke sector denkbaar zouden zijn. Ook worden de benodigde kapitaalgoederen, die buiten de collectieve eenheden worden geproduceerd, door de staat verdeeld, die hierdoor invloed kan uitoefenen op de communale productie en de inkomensverdeling tussen communes. Verder verzorgt de staat de planning en coördinatie van grootschalige investeringsactiviteiten op het platteland. En, last but not least, bepaalt de staat de prijzen van alle produkten.

Aan de andere kant heeft de staat *geen* invloed op beslissingen die van lokaal belang zijn. Beslissingen over de verdeling van het inkomen binnen het team, de brigade en de commune worden door de collectieve eenheid zelf genomen, zoals o.a. blijkt uit de hierboven beschreven werking van het werkpuntensysteem. Beslissingen over het verrichten van kleinschalige nevenactiviteiten, zoals b.v. het opzetten van de varkensfokkerij en het graven van de visvijver in de Bai Zuang-brigade, worden eveneens op lokaal niveau genomen. De staat heeft weinig invloed op de verdeling van werk, zoals blijkt uit het van staatswege geuite ongenoegen over de toenemende neiging van de boeren minder direct-agrarisch werk te verrichten. Volgens Donnithorne is de staatsinvloed op het platteland altijd minder sterk geweest dan de staat zou wensen. In dit verband moet niet uit het oog worden verloren dat deze invloed wordt bemoeilijkt door de nog bestaande slechte verbindingen. Zo blijkt uit officiële mededelingen dat 17 procent van de communes en 50 procent van de brigades geen wegverbindingen hebben met de buitenwereld. In dit licht bezien kunnen we het Chinese platteland wellicht het best omschrijven als: duizenden kleine staatjes met een wereldregering, zij het een sterke.

Hans de Kruijk

STICHTING HET NEDERLANDS ECONOMISCH INSTITUUT te ROTTERDAM

Het Instituut stelt zich ten doel door economisch onderzoek verantwoorde en in de praktijk uitvoerbare oplossingen te vinden voor problemen waarmee overheden en bedrijfsleven in binnen- en buitenland worden geconfronteerd. De onderzoekingen zijn meestal kwantitatief van aard. Het Instituut heeft plaats voor één of meer afgestudeerde

KWANTITATIEVE ECONOMISTEN (mnl/vr)

Van reflectanten wordt verwacht dat zij tijdens hun studie ruime kennis hebben opgedaan van wiskundige en statistische methoden.

De voorkeur gaat uit naar sollicitanten met kennis van ruimtelijke economie en/of arbeidsmarktvraagstukken. Enige onderzoekervaring strekt tot aanbeveling.

Een psychologische test maakt deel uit van de selectieprocedure.

Voor sollicitaties dienen volledige curricula vitae te worden gezonden aan Drs. P. J. Montagne, algemeen secretaris van het Instituut, Burgemeester Oudlaan, 3062 PA Rotterdam.

China's Nieuwe Grote Sprong Voorwaarts loopt op twee benen

DRS. P.W.R. KEYZERS*

Na de dood van Mao ontstond er in China een machtsstrijd tussen „links-radicalen” (aangeduid als „de bende van vier”) en de lijn van Teng Hsiao Ping en de huidige partijvoorzitter Hua Kuo Feng (volgens de auteur ten onrechte bestempeld als pragmatisch). In dit artikel worden de ideologische tegenstellingen tussen de twee stromingen belicht, waarbij het vooral lijkt te gaan om de „eeuwige” tegenstelling tussen individuele participatie en collectieve regulering.

Inleiding

Gedurende ons verblijf in China in oktober 1977 was de campagne tegen de zogenoemde „bende van vier” nog in volle gang. Het centrale parool was „grijp de klassenstrijd als de beslissende schakel aan om grote orde in het hele land tot stand te brengen”.

In de afgelopen jaren, sinds het begin van de Culturele Revolutie, was er in China zeker geen sprake van grote orde. Ondanks behoorlijke economische prestaties bleef op economisch gebied een veel omvattende, coherente, planning ontbreken. Op politiek gebied bleef er grote beroering na de Culturele Revolutie, die o.a. tot uiting kwam in de mislukte poging tot een staatsgreep van Lin Piao in 1970 en van de „bende van vier” in 1976 kort na de dood van Mao Tsetoeng. Ideologisch was er grote verwarring in de zin dat men nog steeds geen eenheid van opvatting had bereikt over de balans van de Culturele Revolutie.

Terwijl in 1977 nog het herstel van orde centraal stond, zien we het zwaartepunt geleidelijk aan verschuiven in de richting van het evalueren van de ervaringen die men heeft opgedaan met de opbouw van het socialisme sinds 1949. In die evaluatie staat centraal het alzijdig toepassen van het principe „lopen op twee benen” tegenover „linkse” eenzijdigheid.

Onverzoenlijke machtsstrijd

Het herstel van politieke orde moet worden gezien als de beslechting van een sinds 1970 steeds scherper wordende machtsstrijd tussen de „linkse” stroming (gegroepeerd rond de „bende van vier”) en de maoïstische stroming (rond Teng Hsiao Ping en de huidige partijvoorzitter Hua Kuo Feng). De machtsstrijd is ontstaan uit „linkse” opvattingen die aanvankelijk als incidenteel voorkomende fouten werden beschouwd, maar die later uitgroeiden tot een systeem dat de totale werkelijkheid van China op zijn kop zette.

Kernstuk van het denken van Mao Tsetoeng, is altijd geweest dat men op de hoofdlijnen van economie en politiek

onverzoenlijk onderscheid moet maken tussen juist en onjuist, vriend en vijand, e.d., maar dat bij eenheid over die hoofdlijnen het belangrijkste probleem wordt het vinden van evenwichtige verhoudingen tussen de verschillende aspecten van de samenleving met het doel alle positieve factoren voor de opbouw van het land te mobiliseren. Met de hoofdlijn in de economische en politieke ontwikkeling wordt bedoeld de tegenstelling tussen de kapitalistische en de socialistische weg in de opbouw. De socialistische weg heeft als basisprincipe „werk naar vermogen, beloning naar prestatie”. Daarmee wordt de mogelijkheid om te parasiteren op arbeidsprestaties van anderen (uitbuiting) uitgesloten. Tegelijkertijd kan volgens dit principe volledige gelijkheid alleen worden bereikt langs de weg van modernisering van de economie die de economische basis van ongelijkheid (licht en zwaar werk; maatschappelijke arbeidsdeling van hoofd- en handarbeid; scheiding van landbouw en industrie en op die grondslag van stad en platteland) stap voor stap terugdringt. Als aan deze hoofdlijn wordt vastgehouden, geeft dat aan de werkende mensen vertrouwen in de toekomst, omdat ze weten dat ze voor hun eigen collectieve belang werken. Op die grondslag wordt het ook mogelijk om in toenemende mate een beroep te doen op morele motivatie, naast materiële prikkels. De onverzoenlijke verdediging van deze weg brengt onvermijdelijk golfbewegingen van relatieve politieke chaos met zich mee. Rechtse tegenstanders van deze lijn (b.v. Lioe Sjao Sji) vervangen het socialistische basisprincipe door eenzijdig te steunen op de aan winstresultaten gekoppelde ondernemersbeloning, vrije markten e.d. die noodzakelijk zijn om het nemen van risico's te stimuleren; deze ontwikkeling schept ruimte voor steeds meer beloning zonder prestatie.

„Linkse” tegenstanders (zoals de „bende van vier”) verwerpen dit principe van extra-beloning voor een hogere prestatie en tolereren alleen steunen op morele motivatie bij de opbouw van het land. Door deze eenzijdigheid ontstaat echter de tendens om zwaar en onaangenaam werk te mijden waardoor de economie niet snel vooruitgestuwd wordt en dus de economische grondslag van ongelijkheid niet kan verdwijnen.

De Culturele Revolutie was vooral gericht tegen de „rechtse” weg van Lioe Sjao Sji. Maar nadat die machtsstrijd was beslecht, was het zaak de orde te herstellen en de economie snel te ontwikkelen op basis van een evenwichtige combinatie van materiële en morele motivatie. De „bende van vier” verzette zich daar echter tegen. Tegenover de „rechtse” eenzijdigheid van Lioe Sjao Sji stelden zij een „linkse” eenzijdigheid, en niet alleen op economisch gebied. Hier volgen een aantal voorbeelden. In de transportsector: „beter een socialistische trein die te laat komt, dan een kapitalistische die op tijd rijdt”. Tegenover het open-deur-onderwijs: „arbeiders die buitenlandse talen bestuderen bereiden een carrière in het

* De auteur is wetenschappelijk medewerker bij de vakgroep economische organisatievormen aan de economische faculteit van de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

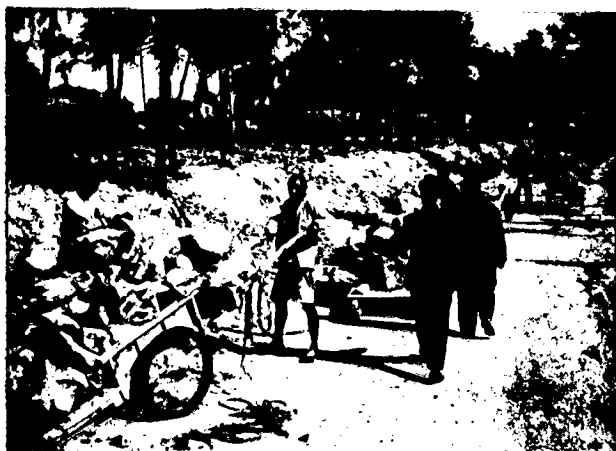
buitenland voor". Tegenover de intellectuelen: „hoe meer kennis men heeft, hoe reactionairder men wordt". En tegenover snelle economische groei: „op het moment dat de vier modernisaties gerealiseerd zullen zijn, zal in China het kapitalisme hersteld zijn".

Zolang er sprake is van incidentele „linkse" opvattingen op enkele onderdelen, is daar wel eenheid over te bereiken. De „bende van vier" ontwikkelde haar opvattingen echter sinds 1970 tot een omvattend systeem. Ze waren in 1975 dan ook van mening dat de voorstanders van modernisering allemaal „capitalist roaders" waren en in 1976 achtten ze de tijd rijp om een greep naar de macht te doen om alle voorstanders van de modernisering te liquideren. Toen was de tijd ook rijp om de „bende van vier" zelf te liquideren, omdat China onder hun regiem ongetwijfeld af zou glijden naar grote economische en politieke chaos.

Demaoïsering?

Het doel van de Nieuwe Grote Sprong Voorwaarts (de ontwikkeling van China tot een modern geïndustrialiseerd land voor het einde van deze eeuw) was door Mao Tsetoeng en Tsjoe En Lai voorgesteld aan het vierde Volkscongres, dat in 1975 dit voorstel goedkeurde. In dat jaar leek de tijd rijp om de eerste Culturele Revolutie die toen al negen jaar had geduurd, af te ronden en de nieuwe verhoudingen die waren geschapen ten volle te benutten voor de snelle opbouw. Enkele leden van het Centrale Comité kregen onder leiding van Teng Hsiao Ping de opdracht om het globale plan van Tsjoe En Lai nader uit te werken. Een jaar later werd het resultaat voorgelegd in de vorm van het zogenaamde „Twintig punten"-document. Vanaf dat moment laiden tegenstellingen fel op omdat de „bende van vier" openlijk heftige aanvallen lanceerde op het plan. Zij maakte daarbij gebruik van een onofficiële versie van het plan, waarvan ze enkele inderdaad onjuiste elementen opblies om het zo voor te kunnen stellen alsof het hele plan „kapitalistisch" was. En het lukte haar om met behulp van de sleutelposities die de vier innamen en de perskanalen waarover ze beschikten grote verwarring te stichten en de voornaamste planopsteller Teng Hsiao Ping ten val brengen. De politieke macht van de „bende van vier" is eind 1976 gebroken. Maar om de nieuwe grote sprong op gang te brengen is nodig dat de strijd tegen hun invloed wordt voortgezet, en dat de verwarring die ze teweeg hebben gebracht wordt opgeruimd.

In die strijd van vorig jaar stond centraal wie de juiste hoofdlijn vertegenwoordigt: de „bende van vier" of de lijn van Teng Hsiao Ping en Hua Kuo Feng. Sommige China-deskundigen hebben er lange tijd op gespeculeerd dat er sprake zou zijn van een zwaai naar rechts, een overwinning van het pragmatisme, of zelfs van demaoïsering e.d. De ontwikkelingen van het laatste halfjaar maken duidelijk dat het maoïsme in China springlevend is, zeker nu steeds beter wordt afgere-

kend met de „linkse" eenzijdigheid. Nu op de hoofdlijn van de economische en politieke ontwikkeling eenheid is bereikt, zien we dat de huidige Chinese leiders niet doorslaan naar een rechtse aanpak, maar integendeel in alle vraagstukken de evenwichtige verhouding tussen allerlei aspecten van de maatschappelijke ontwikkeling naar voren trekken. Deze benadering werd ingeluid door de publicatie in 1977 van de tekst „Over de tien grote verhoudingen" van Mao Tsetoeng uit 1956 (*Selected works*, deel V. blz. 284). In deze tekst staat de kritiek op eenzijdigheid centraal. De tekst is geen exacte handleiding voor wat de juiste verhouding moet zijn (b.v. in kwantitatieve zin), maar ze is een opsomming van ervaringen uit de praktijk (o.a. ook van de Russische planeconomie) die aantonen dat eenzijdigheid leidt tot scheefgroei en grote schade, niet alleen op economisch gebied.

Centrale planning en lokaal initiatief

Het eerste voorbeeld van het praktisch toepassen van de weg van het zoeken naar evenwichtige verhoudingen was het herstel van het evenwicht tussen centrale planning en lokaal initiatief. Zekerheid en precisie in de planning is in veel opzichten een levensnoodzaak om het nationale plan te doen slagen. Het plan doorkruisen betekent anarchie in de economie. In de twee jaren 1975 en 1976 werden in veel productie-eenheden de plandoelen niet gehaald. Toch werden de lonen doorbetaald. Dat moest leiden tot uitputting van voorraden en tot het opleven van de speculatie en de zwarte markt.

De „bende van vier" preees deze anarchie aan als de strijd voor onafhankelijkheid voor lokaal initiatief tegenover het „juk van het centralisme". Volgens hen kon lokaal initiatief dus alleen worden ontwikkeld door het centrale plan te dwarsbomen. In de praktijk dekte dit schijnradicalisme veel tendensen van ieder-voor-zich-god-voor-ons-allen. Modernisatie vereist schaalvergroting en schaalvergroting kan niet zonder vergaande centralisatie van beslissingen. De aard van de beslissingen waar basisniveaus mee te maken hebben, verandert daardoor. Dat het lokaal initiatief daardoor niet hoeft te verdwijnen bewijzen de standaardvoorbeelden zoals de opvallende resultaten in de elektronische industrie, de exploitatie van de olievelden (m.n. Tajing) en de staalindustrie (Anshan), die al jarenlang onder directe leiding van de betreffende ministeries staan.

Terwijl nu nog veel beslissingen op lokaal niveau worden genomen in de zin van „hoeveel zullen we van wat maken" komen in de toekomst steeds meer de beslissingen te liggen op het vlak van „hoe slagen we erin de gestelde plandoelen te realiseren". Daartoe zal het meer dan ooit noodzakelijk zijn dat de leiding en de werkenden op lokaal niveau zeer dicht tot elkaar worden gebracht, zodat centralisatie en motivatie op elkaar blijven afgestemd. Centrale planning geeft meer economische zekerheid aan de lokale productie-eenheden, waardoor risico's van nieuwe innovaties gemakkelijker te dragen zijn. Omgekeerd kan centrale coördinatie alleen werken als inderdaad de ideologie overheerst, dat lokaal initiatief de beslissende bron van innovatie is.

Het recht van lokaal initiatief is niet beperkt tot de jaarlijkse planningsronde. Ook tussentijds kunnen, naar ons werd verteld, van boven en beneden nieuwe initiatieven komen. De materiële en financiële ruimte daarvoor wordt op tweeërlei wijze tot stand gebracht. Op de eerste plaats zijn de planningstargets betrekkelijk voorzichtig bij gelijktijdig streven naar overtreffing van deze voorzichtige cijfers. Dat biedt aan hogere planningsorganen ruimte om extra hoeveelheden producten in te zamelen die elders als halffabrikaat extra kunnen worden ingezet. Op de tweede plaats propageert men het overschrijden van de doelcijfers onder minimaal beroep op extra inputs, dus met name door extra efficiënt met de beschikbare middelen om te springen. Dit punt behoeft enige toelichting.

Het initiatief tot overschrijding van het plandoel wordt

mede mogelijk gemaakt door het toepassen van het principe „steunen op eigen kracht” (dit is niet hetzelfde als autarkie). Aan steunen op eigen kracht onderscheidt men drie aspecten.

Op de eerste plaats wordt veel nadruk gelegd op het feit dat planning niet kan werken zonder tegenhanger van het op eigen initiatief opsporen van verborgen reserves binnen de eigen produktie-eenheid, die per definitie niet kunnen worden gepland. Te denken valt aan mobilisatie van extra mankracht (b.v. de inschakeling van vrouwen in het produktieproces door de kinderopvang en het huishouden maatschappelijk te organiseren) en ook het ontplooiën van nevenwerkzaamheden. Indien de leiding van een werkeenheid permanent is gericht op het opsporen van nieuwe mogelijkheden van nevenwerkzaamheid, dan kan zonder veel kapitaalkosten toch de produktie behoorlijk worden opgevoerd. Voorbeelden zijn: ganzenhoederij, vis uitzetten in irrigatievijvers, groente kweken om en nabij huizen en fabrieken, handwerk-kunst, e.d. 1). Naarmate de schaal van nevenwerkzaamheden groeit (en im- en export naar en van andere produktie-eenheden gaat impliceren) worden ze in het plan van een hoger niveau opgenomen.

Op de tweede plaats is de aard van de innovaties van belang. Een deel van de nieuwe techniek wordt (via het plan) geïmporteerd in de werkeenheid voor zover dat verschuivingen in im- en export impliceert (b.v. extra kapitaal of speciale machines). Een ander (en naar men ons verzekerde zeer belangrijk) deel van de innovaties wordt echter door experimenten binnen de werkeenheid tot stand gebracht door technische teams. Dit soort doorlopende stroom van kleine innovaties levert in het algemeen zowel arbeids- en materiaal- als kapitaalbezuinigingen op die al gedurende de planperiode effectief worden.

Op de derde plaats wordt centraal vaak die techniek bevorderd die zich bij uitstek leent voor het mobiliseren van lokale reserves. Een sprekend voorbeeld daarvan is de slogan: „om de graanproduktie te bevorderen, moeten we de varkensfok opvoeren”. Naast extra vleesproduktie is deze koers vooral van belang om natuurlijke mest te verkrijgen zonder extra kapitaal.

De economische beslissingen zullen gezien de omvang van China nooit volledig gecentraliseerd kunnen plaatsvinden. Vandaar dat men nu al streeft naar de vorming van zes „economic basic regions”, die zijn samengesteld op basis van het feit dat ze onder de modernste industriële verhoudingen een relatief omvattend, zelfvoorzienend gebied kunnen vormen. Verder geldt voor een groot aantal economische activiteiten dat ze naar hun aard geen verdergaande centralisatie behoeven (b.v. dienstverlening, onderhoud en reparatie, veel takken van lichte industrie, een belangrijk deel van het transportsysteem e.d.). Naar verondersteld mag worden (en reeds is aangekondigd in de Chinese pers) zal in de toekomst meer en meer aandacht worden besteed aan een verfijning van de planning- en boekhoudkundige technieken.

Materiële en morele motivatie

In recente publikaties van Chinese zijde vindt men veel meer voorbeelden van steeds weer hetzelfde principe van „lopen op twee benen”. Inzake materiële en morele motivatie stelde Hua Kuo Feng op het vijfde Nationale congres: „Morele aanmoediging en materiële beloning moeten hand in hand gaan, met de nadruk op het eerste”. In de Kailan-kolenmijn varieert de bonus tussen 12 en 23% van het standaardloon. Voor partijleden wordt de bonus lager naarmate het standaardloon hoger is. Bij lonen boven 100 yuan (een industriearbeider verdient 60 à 80 yuan) vervalt het bonussysteem. De „bende van vier” stelde dit systeem op één lijn met het bonussysteem uit de tijd van Lioe Sjao Sji, toen de bonus tot meer dan 100% van het standaardloon kon oplopen en hogere lonen ook hogere bonussen kregen. Naast dit bonussysteem organiseert men in de Kailan-mijnen vaak campagnes van

socialistische wedijver. De combinatie van deze twee methoden leidde in 1975 tot een verdubbeling van de produktie.

Wetenschap

Het meest recente voorbeeld van „lopen op twee benen” levert ons de Nationale Wetenschapsconferentie die in maart van dit jaar in Peking werd gehouden en waar de combinatie van „rood” en „vakbekwaam” zijn, en het gelijktijdig mobiliseren van de werkenden voor het wetenschappelijke experiment en de vorming van een contingent specialisten centraal stonden.

Op dit moment loopt China op het gebied van de wetenschap, produktietechnieken e.d. zo'n 15 à 20 jaar achter. Voor het jaar 1985 zijn daarom de volgende doelen gesteld:

- het benaderen of bereiken van het wereldniveau van de jaren zeventig op de belangrijkste gebieden;
- het opleiden van 800.000 wetenschappelijke onderzoekers;
- de bouw van een aantal zeer moderne centra voor wetenschappelijke experimenten;
- de voltooiing van een over het hele land verspreid systeem van technologisch en wetenschappelijk onderzoek.

De rol die de communistische partij in dit proces speelt, is uiterst belangrijk. De partijcomités, die de leiding hebben over de onderzoekcentra, hebben als belangrijkste taak de wetenschappers te steunen bij de vervulling van hun twee belangrijkste taken: het behalen van wetenschappelijke en technische resultaten en de opleiding van „rood en vakbekwaam” personeel. Teng Hsiao Ping zei hierover: „We moeten alles ondersteunen wat de ontwikkeling van de socialistische wetenschap dient. Wij moeten degenen bekritisieren, die naar persoonlijke voordelen jagen, hun onderzoeksresultaten voor zich zelf willen houden, samenwerking afwijzen, hun wetenschap monopoliseren en resultaten van anderen als van henzelf uitgeven; dat alles zijn gedragingen en manieren van denken, die nadelig zijn voor de ontwikkeling van de socialistische wetenschap”.

Naast de 800.000 specialisten, die de ruggegraat moeten vormen van de massabeweging, worden er tal van mogelijkheden geschapen voor de bevolking om aan deze grote sprong deel te nemen. Voor jongeren, die vanwege plaatsgebrek niet kunnen worden toegelaten tot de universiteit, zijn er b.v. avonduniversiteiten geopend en schriftelijke cursussen opgezet. Over het gehele land worden door de produktie-eenheden zelf eigen voortgezette opleidingen opgezet, radio en TV zijn begonnen met de uitzending van eenvoudige en toegepaste wetenschap, kranten nemen populair-wetenschappelijke rubrieken op om de kennis breed te verspreiden. De „drie-in-één”-combinaties (bestaande uit arbeiders (of boeren), partijkaders en technici, die de ervaringen uit respectievelijk de produktie, de klassenstrijd en de wetenschap bundelen) blijven echter de belangrijkste organisatievorm in de modernisering van de wetenschap.

Steunen op eigen kracht

Import van buitenlandse kapitaalgoederen werd door de „bende van vier” in zijn geheel afgewezen met het argument dat China dan weer afhankelijk zou worden, zoals voor 1949, van het westen en daarna van Russische hulp (tot 1960). Zij zagen echter over het hoofd dat de manier waarop men de buitenlandse techniek gebruikt zeer verschillend kan zijn, b.v. door geïmporteerde machines zorgvuldig te bestuderen en te imiteren, m.a.w. door aan de import de eis te verbinden van import van „know how”. De huidige leiders hoeven met deze koers niet bang te zijn voor afhankelijkheid. Vandaar dat

1) Zie ook het artikel van J. L. de Kruijk elders in dit blad.

zowel op het gebied van olie als ook op het gebied van landbouwprodukten in het nieuwe plan een behoorlijk gedeelte van de produktie wordt ingericht voor de export om de betalingsbalans in evenwicht te houden. Afhankelijkheid komt alleen om de hoek kijken als buitenlandse handel en arbeidsdeling betekenen dat de eigen complete ontwikkeling van de economie wordt verwaarloosd.

Pagmatisme en socialisme?

De nieuwe lijn van lopen op twee benen heeft in eerste instantie de indruk gewekt van een zwaai naar rechts-pragmatisme. Echter, wanneer we de toepassing van dit principe van naderbij bekijken zien we dat er niets meer en niets minder aan de hand is dan dat extreme „linkse” eenzijdigheid overboord

wordt gezet. Eenzijdigheid in de economische structuur is een van de belangrijkste oorzaken van de ongelijkmatige ontwikkeling van verschillende landen.

Bij alle verhoudingen tussen de verschillende aspecten van de ontwikkeling wordt de revolutionaire kern naar voren getrokken (zoals het belang van lokaal initiatief, het belang van morele motivatie, het steunen op eigen kracht, de innoverende rol van de massa van de werkende mensen e.d.).

Met deze aanpak is China in staat alle positieve factoren voor de ontwikkeling van het land te mobiliseren. Tegelijkertijd kan men een reeks nieuwe aanzetten waarnemen die wijzen in de richting van het massaal integreren van stad en platteland, landbouw en industrie, hoofd- en handarbeid; m.a.w.: aanzetten in de richting van het socialistische ideaal.

Peter Keyzers

Jonge bedrijfseconomen.

Philips biedt jonge bedrijfseconomen de mogelijkheid om binnen de CONCERN-ADMINISTRATIE ervaring in hun vakgebied op te doen.

Geïnteresseerden dienen:

- belangstelling te hebben voor vernieuwingsaspecten in het bedrijfseconomische en administratieve vakgebied binnen een grote onderneming
- bereid te zijn om zich gedurende een aantal jaren via uiteenlopende functies van toenemende zwaarte — ook in het buitenland — vertrouwd te maken met een groot aantal aspecten van de Administratie.

Bijzondere aandacht wordt besteed aan de individuele loopbaan-opbouw.

Gevraagd wordt een voltooide academische opleiding bedrijfseconomie alsmede de bereidheid om de post-doctorale accountancy-studie aan de reeds genoten opleiding toe te voegen.

Ook reacties van binnenkort afstuderenden worden gaarne tegemoetgezien.

U wordt verzocht schriftelijk contact op te nemen met drs. J.W. Kooijmans, Philips Personeelzaken, Willemstraat 20, Eindhoven, tel. 040 - 734872.

PHILIPS

Discussie met stafleden van het Plancomité van de gemeente Kwangchow

Hieronder wordt weergegeven het protocol van een vraaggesprek dat de studiegroep had met enige functionarissen van het Plancomité van de gemeente Kwangchow (Kanton) 1). Gesproken werd met de heren Cheng Zengsheng, algemene economie en planning, Tan Wei-ming, economie van de handel en Lu Fuyau, prijspolitiek en planning. Kwangchow is een gemeente met een oppervlakte van 11.000 km² en vijf miljoen inwoners, die zijn verdeeld over zes hsien (het laagste overheidsniveau). Er zijn vier buitenstedelijke gebieden. Het echte stadsgebied heeft een omvang van 54 km² en telt 1,6 mln. inwoners. De vragen hebben met name betrekking op de organisatie van de produktie.

Inleiding

Alvorens uw vragen te beantwoorden zullen we eerst een algemeen overzicht geven van de economische planning zoals wij die kennen. We zijn in Kwangchow, zoals ook elders in China nu 28 jaren succesvol met economische planning bezig. In die tijd is de industriële produktie vernegegentwintigvoudigd, dat wil zeggen ieder jaar is er een stad als Kwangchow bijgekomen. Wij danken wat we bereikt hebben aan de wijze leiding van voorzitter Mao en de Communistische Partij.

Na het jaar 1949 traden drie jaren van economisch herstel in, waarna zich de ontwikkeling voltrok aan de hand van vijfjarenplannen. Tot 1975 zijn vier vijfjarenplannen gerealiseerd, afgezien van drie „aanpassingsjaren” (begin jaren zestig). In al deze jaren is veel bereikt, maar vergeleken met „de Vier Modernisaties” die ons nog te wachten staan, moet nog een lange weg worden afgelegd. Aangezien we in China werken met het systeem van publiek eigendom van de produktiemiddelen volgen we de „planmatige proportionele weg”. De planning geschiedt onder leiding van de Partij op elk niveau van planning: op landelijk, provinciaal, gemeente- en hsienniveau hebben we economische plancomités, verenigd door de leiding van de Partij.

Een algemeen beeld van de planorganisatie van de gemeente Kwangchow is als volgt te geven. Het Centrale Plancomité vormt de hoogste economische autoriteit: dat heeft de leiding over het gehele werk en geeft aan de lagere plancomités richtlijnen. Het Economisch Plancomité van de stad heeft de leiding over het werk op stadsniveau, het Economisch Plancomité van de provincie over het werk op provincieniveau enz. Onder het Stadscomité ressorteren de volgende departementen: industrie, landbouw, onderwijs en handel. Onder de verschillende departementen ressorteren diverse bedrijfsgroepen (waaronder weer secties). Ook iedere

fabriek heeft zijn eigen economische planningafdeling. Op deze manier vindt economische planning plaats van het hoogste tot het laagste niveau. We noemen dit systeem: afgestemde planning met beheersactiviteiten op de verschillende niveaus.

Specialisatie en autarkie

We hebben vernomen dat men in China voor het jaar 1980 tracht te komen tot een „tamelijk volledig en allesomvattend systeem van landbouw en industrie”. Wat wordt hier precies mee bedoeld? Vormt dit de eerste stap op weg naar het doel van China als moderne economische staat? Bovendien is er sprake van autarkie. Wat betreft het produkt rijst b.v. moet een brigade autarkisch zijn, maar voor andere produkten weer niet. Welke niveaus streven naar autarkie en bestaat er in deze een historische trend?

Wat betreft de realisatie van een omvattend economisch systeem kan worden gesteld dat het hier gaat om een programma voor de toekomst. Op het ogenblik kennen we (in heel China) zes gespecialiseerde gebieden waartussen nauwe samenwerking bestaat. We werken eraan in elk van deze zes gebieden een omvattend economisch systeem te creëren. We streven naar autarkie in het jaar 1985 wat betreft dagelijkse gebruiksartikelen vervaardigd door de lichte industrie. Het gaat als we het hebben over autarkie dus niet om het commune-niveau, maar om het niveau van de zes gebieden voor de produkten van de lichte industrie.

Ricardo heeft gesteld dat specialisatie goed is voor iedereen. In China bestond in de jaren zestig een zekere mate van regionale specialisatie: in het noorden, waar zich de zogenaamde gebieden met hoge opbrengsten bevonden, bestond een zekere specialisatie in agrarische produktie met methoden van moderne mechanisatie. In de kustgebieden legde men zich veeleer toe op industriële ontwikkeling, een en ander onder invloed van Liu Shao-shi. In het westen is het vrij algemeen aanvaard dat specialisatie kan leiden tot een grote bijdrage aan de economische ontwikkeling van een land. In China heeft men tegenwoordig de gedachte van regionale specialisatie verlaten en propageert men de gedachte van „het lopen op twee benen”. Over deze materie hebben we drie vragen:

- *Waarom concentreert men zich niet meer op regionale specialisatie?*
- *Wat zijn de economische voordelen van het „lopen op twee benen”?*

1) Hier en daar zijn kleine veranderingen aangebracht in de letterlijke teksten en de volgorde van de vragen zoals die in het verslag van de studiereis worden opgenomen, om de leesbaarheid en de logische opbouw te verbeteren zonder dat de inhoud verandert.

- *Wat verwacht u van de toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot de regionale specialisatie in het licht van een toenemende mechanisatie?*

China is een reusachtig uitgestrekt land met een oppervlakte van negen miljoen vierkante kilometer. Het land is rijk aan bodemschatten, maar elk gebied heeft zijn eigen natuurlijke omstandigheden. Het noorden kent katoenbouw, het zuiden is daar niet geschikt voor en is daarom op het noorden aangewezen (maar niet wat betreft katoenindustrie). In de landbouw richten we ons naar de gedachte van voorzitter Mao: „Neem graan als de belangrijkste schakel en streef naar een veelzijdige ontwikkeling”. We willen onze economie niet éénzijdig ontwikkelen, maar alzijdig. We hebben te maken met historische gegevens en uiteenlopende omstandigheden in de diverse regio's: in het noorden geschikt voor katoenbouw, in het zuiden voor suikerrietverbouw. Deze omstandigheden tracht men te veranderen: in het noorden wordt nu met suikerrietverbouw geëxperimenteerd, in het zuiden met katoenbouw, maar steeds zal de uitspraak van voorzitter Mao blijven gelden.

Eind 1980 zullen we de mechanisatie van de landbouw tot stand brengen; een eerste stap. In de loop van de tijd schrijft de mechanisatie in de landbouw voort met specialisaties al naargelang de omstandigheden in de respectieve regio's. Er kan zich in de toekomst een verdergaande specialisatie voordoen, maar ook een ontwikkeling van andere gewassen en producten dan die waarin men gespecialiseerd is. De nadruk zal echter liggen op de eigen specialisatie van de regio. Voor Kwangchow geldt bijvoorbeeld dat men zich moeite dient te getroosten percentagegewijs meer suikerriet te laten groeien, ten einde een grote hoeveelheid aan de staat te doen toekomen. Maar wij zijn ook bezig met de productie van andere goederen. Nog één toevoeging: specialisatie in één produkt wordt niet als een juiste economische politiek gezien. Wij hebben geen specialisatie op één produkt in een gebied in China. Dat is de revisionistische Sovjetmanier om te specialiseren en de Oosteuropese landen volgen dit patroon.

We zien inderdaad wat u bedoelt, als we kijken naar het systeem van specialisatie binnen de Comecon, waarin b.v. landen als Polen en Tsjecho-Slowakije duidelijk hun gespecialiseerde taak vervullen. Specialisatie tussen landen schept strategische afhankelijkheid. Maar als we nu eens kijken naar de situatie binnen één land, ziet u dan economische redenen om specialisatie te verwerpen? Afhankelijkheidsrelaties zijn toch geen probleem in China?

China is een modern samenhangend economisch systeem aan het opbouwen. De zes gebieden hebben onderling nauwe betrekkingen en samenwerking. De productie van de ijzer- en staalfabriek te Anshan vindt bijvoorbeeld haar weg door geheel China. Aldus wordt een autarkie van de staat als geheel gerealiseerd door de samenwerking van de verschillende

eenheden in de verschillende sectoren van productie. De autarkie geldt dus voor de staat als geheel en niet voor de commune of hsien. Het zich toeleggen op een bepaald produkt impliceert nog geen eenzijdigheid.

Kunt u ons de economische voordelen van een alzijdige ontwikkeling van een gebied en van de politiek van het „lopen op twee benen” duidelijk maken?

De gedachte van voorzitter Mao „lopen op twee benen” geeft aan dat het beter is activiteiten van twee kanten aan te pakken dan van één kant. Bij de planning wil dit zeggen: het op juiste wijze combineren van centrale en lokale bijdragen. Het productieplan opgesteld door de Centrale Planautoriteit geeft doelcijfers aan het lagere comité: het éne been. In overeenstemming met deze doelcijfers maakt het lagere comité zijn eigen plan in deze geest en in overeenstemming met de plaatselijke omstandigheden: het andere been. Bekijken we de gedachte van specialisatie van een regio in een bepaald produkt, dan dient opgemerkt te worden dat toch alle aanwezige grondstoffen en hulpmiddelen moeten worden aangewend. Als voorbeeld kan weer genomen worden de ijzer- en staalproductie. Deze vindt plaats in het noorden, maar ook in het zuiden heeft men staal nodig. Momenteel wordt dit aangevoerd uit Anshan, maar alle mogelijke pogingen moeten worden ondernomen om ook wat betreft de staalproductie op eigen benen te staan en volledig gebruik te maken van de eigen hulpbronnen. Autarkie van iedere provincie is in militair-strategisch opzicht trouwens van belang. Als er eventueel oorlog komt zal iedere provincie autarkisch zijn.

Dualisme: grote versus kleine bedrijven

Het komt in markteconomieën vaak voor dat kleine bedrijven op het platteland worden beconcurrerd door grote bedrijven uit de steden, welke goedkoper kunnen produceren als gevolg van schaalvoordelen. Vaak zien we dat deze kleine bedrijven moeten worden gesloten, omdat de produktiekosten te hoog zijn vergeleken met de produktiekosten in de steden. In China bestaat geen concurrentie tussen ondernemingen, maar wel zijn er verschillen tussen stad en platteland in efficiëntie en schaal. Op welke wijze wordt nu voorkomen dat efficiëntieverschillen er de oorzaak van zijn dat kleine bedrijven op het platteland moeten sluiten? Of is het misschien zo dat men accepteert dat op lange duur de productie uitsluitend nog zal plaatsvinden in grote moderne bedrijven?

De prijzen worden in China door de staat vastgesteld. Wanneer een plan wordt uitgewerkt, moeten van tevoren de prijzen in beschouwing worden genomen. Er is verschil tussen kleine en grote bedrijven. Grote bedrijven die met moderne machines werken, zijn sterker en hebben lagere kosten dan de kleine bedrijfjes. Daarom moeten zij meer winst maken: wij laten in China niet toe dat „de kleine vissen worden gegeten door de grote”. Om dit te voorkomen beheersen we de prijzen door planning. Het resultaat is dat grote bedrijven meer winst moeten afdragen aan de staat dan kleine bedrijven. Tegelijkertijd wordt ernaar gestreefd om de productie van de kleine bedrijven te vergroten door hen te helpen met machines en technische innovaties. China is uitgestrekt en heeft een grote bevolking. We kunnen niet volstaan met alleen grote bedrijven om de behoeften van het gehele land te dekken; ook de kleine bedrijven moeten we erbij betrekken.

Worden de prijzen vastgesteld op grond van de gemiddelde produktiekosten of op grond van de hoogste?

Er bestaat tussen grote en kleine bedrijven een verschil in verkoopprijzen aan de staat. De grote moeten meer winst afdragen aan de staat. De prijzen voor de kleine bedrijven liggen hoger, maar niet boven een zekere marge. Een goed

voorbeeld is wellicht het volgende. Voor theekoppen betaalt de staat een groot bedrijf b.v. 0,30 Yuan per kop, een klein bedrijf b.v. 0,40 Yuan per kop, het verschil is dus 0,10 Yuan. De staat kan de kleine onderneming ook 0,35 Yuan betalen, maar 0,40 Yuan mag niet worden overschreden. De staat kan de prijs voor de kleine onderneming dus wel verhogen, maar niet met meer dan 0,10 Yuan. Op deze wijze gaat de kleine onderneming niet failliet. Al is de prijs lager, de winst van de grote bedrijven kan toch groter zijn dan die van de kleine bedrijven. De grote bedrijven moeten dan meer winst afdragen en de kleine bedrijven kunnen worden gesubsidieerd.

Kan de prijs (zowel de aankoop prijs door de staat als de verkoopprijs) verschillen per provincie of per regio?

Ja, beide kunnen verschillen. Wat betreft de verkoopprijs kunnen verschillen worden veroorzaakt door transport, verpakking en distributie. De staatsaankoop prijs kan verschillen op grond van verschil in kosten: gebruikte machines, gebruikte grondstoffen, winst, arbeidskosten.

Is de realiteit naar uw ervaring in Kwangchow dat grotere bedrijven met lagere kosten werken dan kleine bedrijven?

Dat is niet zeker. Dat hangt af van de situatie. Sommige kleine bedrijven verlagen hun kosten en voeren technische innovaties door. Een goede bedrijfsvoering is het meest belangrijk, hoewel moderne bedrijfsuitrusting kostenverlappend werkt. Bovendien zullen bij kleine bedrijven over het algemeen de materiaalkosten laag en de transportkosten naar de lokale markt geringer zijn.

Arbeid en werkgelegenheid

We willen graag enige vragen stellen over arbeiden werkgelegenheid, een belangrijk probleem in het westen. Denkt u dat er bij verdergaande mechanisatie problemen kunnen ontstaan met betrekking tot de werkgelegenheid of denkt u dat deze in hetzelfde tempo zal groeien als de beroepsbevolking?

Er is in China slechts 4 mrd. mou (1,6 mln. km²) gecultiveerd op een totale oppervlakte van 9,6 mln. km². Vele handen zijn nog nodig, zeker in bergachtige en dun bevolkte gebieden. Daarom vreezen we geen werkgelegenheidsprobleem, ook niet bij een verhoogde mechanisatiegraad. We moeten nog steeds het areaal gecultiveerde landbouwgrond uitbreiden. Ook bij de industriële ontwikkeling hebben we arbeidskrachten van het platteland nodig. Bovendien hebben we in de landbouw nog niet in elk gebied meervoudige oogsten tot stand gebracht. Hier hebben we drie oogsten — twee rijst en één tarwe-oogst —; sommige gebieden hebben er vier, andere weer één.

Bestaat er een centraal landelijk werkgelegenheidsplan of zijn de niet-centrale arbeidsbureaus verantwoordelijk voor b.v. een provincie? Indien arbeid van bijvoorbeeld een commune overgaat naar een fabriek in de stad, loopt dit dan via de centrale autoriteiten in Peking? Of bestaan er meer globale plannen in de zin van: dit jaar zoveel mensen uit de landbouwsector naar de industriële sector, met precieze invulling van de stromen door het lokale arbeidsbureau aan de hand van plaatselijke informatie?

Als een bedrijf behorend tot de staatssector meer mensen nodig heeft, vraagt dit eerst toestemming aan het Centraal Plancomité om deze aan te trekken. Als het comité de vraag uit verschillende plaatsen kan overzien spelen drie overwegingen een rol bij het verlenen van toestemming:

- er wordt gekeken naar de hoeveelheid op de markt gebracht graan in elke stad of provincie;
- er wordt naar de hoeveelheid voor de burgers beschik-

bare overige consumptiegoederen gekeken. Als men de werkgelegenheid uitbreidt, moet ook de hoeveelheid consumptiegoederen worden uitgebreid;

- ook moet de bijbehorende arbeidsbeloning door de staat aan de werkgever worden verschaft.

Wat betreft de inzet van meer arbeid voor de fabricage van consumptiegoederen krijgt men meestal zestig tot tachtig procent van het gevraagde aantal mensen. Het aantal mensen dat in een productieproces werkt, is niet de enige bepalende factor bij de grootte van de productie; de bedrijven worden dan ook aangemoedigd hard te werken aan technische innovaties en oude versleten machines aan te passen of te vervangen. Deze manier van productieverbodiging wordt meer gewaardeerd dan verhoging van de productie door het inzetten van meer mensen.

Wanneer het Centraal Plancomité heeft toegestemd in het aantrekken van extra mensen in een bedrijf, waar vindt het Stads(plan)comité deze mensen dan?

Eerst kijkt het Comité naar de afstuderende leerlingen van middelbare scholen. Ten tweede wordt ook naar de jeugd gekeken die haar tweejarige werkperiode na de middelbare school op het platteland doorbrengt. Met betrekking tot de mensen uit de zes hsien heeft het Stadscomité het recht om toestemming (voor het aantrekken van arbeidskrachten) te verlenen. Als deze van buiten de zes hsien komen, moet het Provinciaal Plancomité toestemming geven. Voor werkgelegenheidsbeslissingen in bedrijven met collectief eigendom kan het Stadscomité toestemming geven in overeenstemming met de doelcijfers die gegeven zijn door het Provinciale Comité. Zodoende is er geen probleem als bedrijven arbeidskrachten willen hebben.

Bestaan er in de staatsfabrieken contracten voor tijdelijke arbeid en worden deze door het plaatselijke arbeidsbureau gebruikt als mogelijkheid om snelle wijzigingen in de vraag naar arbeid op te vangen door verschuiving tussen fabrieken?

Ten einde de industrie te ontwikkelen en uit te breiden kan men tijdelijke arbeidskrachten nodig hebben. De fabriek moet dan eerst een contract sluiten met het Stadscomité voor de termijn van drie maanden tot één of twee jaar. Sommige tijdelijke krachten zijn seizoenarbeiders; bij de grote oogsten — lychees, bananen, appels en peren — en de verwerking daarvan leveren zij de extra arbeid. Zodoende bestaan er op het niveau van hsien, commune en productiebrigade half industriële/half agrarische werkkrachten.

Welk percentage arbeiders in Kwangchow is tijdelijk en welk percentage is seizoenarbeider?

We hebben voor Kwangchow niet dergelijke percentages bij de hand, maar kunnen wel van één fabriek gegevens noemen. Daar is 1% van de arbeiders in tijdelijke dienst en 0,5% seizoenarbeider.

Treedt het Centraal Plancomité eigenlijk alleen op bij interprovinciale arbeidsmobiliteit?

Er worden zelden arbeiders uit andere provincies aange trokken. De scheiding tussen ouders en kinderen en tussen man en vrouw zou te groot worden. Voor arbeid in het noorden worden geen mensen uit Kwangchow aangetrokken; het is daar te koud en bovengenoemde familieredenen spelen een rol.

Dus het Centraal Plancomité heeft zelden bemoeienis met werkgelegenheidszaken?

Inderdaad. Alleen bij speciale omstandigheden, zoals grote nationale projecten, de bouw van spoorwegstations, de beurs

in Kwangchow en de ontwikkeling van het binnenland van China, worden arbeiders uit het gehele land gebruikt, maar dan tijdelijk.

We hebben herhaaldelijk van gevallen gehoord dat echtparen vrij ver van elkaar gescheiden werk doen, zodat ze althans gedurende de werkweek gescheiden zijn. Vindt u deze scheiding van echtparen betreurenswaardig, maar tijdelijk noodzakelijk? Zo ja, is er dan een streven deze in de toekomst minder of niet te doen voorkomen?

Als de omstandigheden het toestaan werken man en vrouw in dezelfde fabriek. Als bijvoorbeeld in de fabriek waar de man werkt arbeid nodig is en de vrouw werkt elders, wordt zij overgeplaatst.

Beschouwt u het gescheiden werken als een probleem of als schadelijk?

Neen, we beschouwen dit niet als een ernstig probleem of schadelijk.

Hoe groot is het percentage echtparen dat aldus gescheiden leeft?

Exacte cijfers zijn niet bekend, maar het is een klein percentage.

Schatting van de behoefte aan goederen

U heeft verantwoordelijkheid voor de geplande produktiehoeveelheden. Ook voor die van consumptiehoeveelheden?

Ja.

Hoe plant u deze consumptie, dat wil zeggen de soort en hoeveelheden van de goederen?

Alle produkten die hier worden geproduceerd vallen onder het Staats Economisch Plancomité en worden aan de staat geleverd. De staat verdeelt naar behoeften van de verschillende regio's en steden.

Dus alle goederen gaan vanaf de staat naar het stadsniveau?

Ja.

Beslist het centrale niveau ten aanzien van bijvoorbeeld lucifers?

(geen antwoord)

Hoe bepalen de planningsautoriteiten de behoeften van de mensen?

Alle produkten zijn in twee categorieën te verdelen: enerzijds consumptiegoederen en anderzijds grondstoffen (inclusief produktiemiddelen). De produktie van grondstoffen valt onder het Ministerie voor Materialen. Daar wordt de toedeling van de beschikbare grondstoffen en produktiemiddelen bepaald. Dat gebeurt dus niet door het Ministerie van Handel, dat zich alleen met consumptiegoederen bezighoudt. Bijvoorbeeld: de ijzer- en staalfabriek van Anshan wordt door het Ministerie voor Materialen gepland en de produkten ervan worden door dit ministerie over heel China toegedeeld. Kwangchow produceert ijzer en staal voor eigen behoefte en valt onder het Ministerie van Handel. Ieder jaar verkopen de provincies en de districten hun produkten aan het Ministerie van Handel tegen vaste prijzen. Aldus treedt unificatie op. Vervolgens worden verdelingspercentages vastgesteld, in overeenstemming met de behoeften van de inwoners van de verschillende steden en districten. Daarbij wordt gelet op het evenwicht tussen districten en tussen provincies.

Hoe schat u de behoefte aan een nieuw produkt?

Als de fabriek nieuwe produkten wil maken, dan moeten ze contact opnemen met het Ministerie van Handel. Daar hebben ze ideeën en informatie over de markt en stellen een plan op. Hierover wordt in de fabriek gediscussieerd. Daarna volgt een testperiode en een consultatie; het plan wordt verder uitgewerkt. Na een marktonderzoek wordt besloten of met de produktie wordt doorgedaan of gestopt.

Op welk niveau bevindt zich het Ministerie van Handel?

De fabriek heeft contacten met het Ministerie van Handel op hetzelfde niveau als waarop de bedrijfsvoering wordt gepland, hetzij stads- hetzij provinciaal niveau.

Hoe komt het Ministerie van Handel aan zijn informatie; hoe worden de behoeften van mensen gemeten?

Men vraagt klanten in de winkel altijd naar hun mening over de produkten die zij kopen. Verder vindt er sociaal onderzoek plaats op dit gebied.

De verhouding tussen landbouw en industrie

Over de relatie tussen de landbouwcommune en de industriële sector van de stad: zijn de totale besparingen van de landbouwcommune per jaar groter of kleiner dan de totale leningen die de commune ontvangt van de Volksbank?

De commune moet landbouwprodukten leveren om in de behoeften van de stad te voorzien. Ook levert ze grondstoffen voor de fabrieken. Het platteland is tevens markt voor industriële produkten zoals machines en tractoren. Er zijn dus zeer nauwe relaties tussen de landbouwcommune en de industriële sector in de stad.

Wat betreft de landbouwleningen en de besparingen van de commune moet verschil worden gemaakt tussen communes en produktiebrigades. De besparingen van de commune zijn collectieve besparingen en geen privé-besparingen. In het algemeen zijn de besparingen van de commune groter dan de landbouwleningen van de staat. Er bestaat nog een verschil: in rijke industriecommunes wordt meer bespaard zonder landbouwleningen van de staat dan in arme landbouwcommunes. Daar hebben ze leningen nodig voor de opbouw en voor het kopen van machines. In de meeste volkscommunes zijn de besparingen groter dan de landbouwleningen.

Hoe snel groeien de leveringen van de industrie aan het

platteland; hoe snel groeien de leveringen van de landbouw aan de stad?

De vereiste groei van de landbouwleveringen is 5 tot 10% om aan de behoeften van de stad te voldoen. De vereiste groei van de industriële leveringen voor de mechanisatie van de landbouw is 20 tot 30%. De landbouw moet eerst groeien, om daarna de industrie weer te helpen.

Betreffen die percentages volumebedragen of waardebedragen?

Over de relatie landbouw-industrie is te zeggen:

- voor leveringen van de landbouw aan de industrie geldt een verhoging van de snelheid van goederenproductie van 5% per jaar;
- voor de leveringen van de industrie aan de landbouw ligt het percentage hoger; in Kwangchow is het groeipercentage voor de leveringen van de industrie aan de landbouw gestegen van 10 naar 20%.

Inkomensverschillen tussen de verschillende gebieden

Heeft het Plancomité van Kwangchow een indruk van de inkomensverschillen tussen de verschillende communes en produktiebrigades? Kunt u de hoogste en laagste inkomensniveaus aangeven? Houdt u in het feitelijke planningswerk rekening met deze inkomensverschillen? Probeert u ze te verminderen? Welke maatregelen kan het Plancomité daartoe nemen?

De inkomensverschillen zijn een onderwerp van aandacht voor het Stadsplancomité. Wanneer dit het plan uitwerkt, neemt het de verschillen in beschouwing. Het comité maakt plannen om de situatie te wijzigen. Het houdt rekening met verschillen, wanneer het toestemming geeft tot investeringen en leningen voor verschillende communes en produktiebrigades. Het Stadsplancomité houdt er bijvoorbeeld rekening mee, dat buitenwijken dicht bij de stad rijker zijn en dat vlakke streken beter kunnen produceren dan bergachtige streken. Niet alleen het Stadsplancomité, maar ook een Hsienplancomité tracht de arme communes en produktiebrigades te helpen om hun condities te verbeteren. De voornaamste methode om condities te veranderen is de geest van de conferentie over „Leren van Tachai” in praktijk te brengen. Op stadsniveau zijn er conferenties met de verantwoordelijke kaders van de verschillende communes over investeringen op het platteland. Gegeven het verschil in karakter van de verschillende gebieden, proberen de communes lokale materialen te gebruiken en de opbrengst te verkopen aan de verschillende communes en brigades in het eigen gebied, om het inkomen te verhogen. Het Plancomité helpt communes en brigades en kleine fabrieken, werkplaatsen en ondernemingen op grote schaal. Hierdoor wordt de collectieve economie versterkt en het inkomen van de communes en brigades verhoogd. Er is een ontwikkeling gaande om de boekhoudkundige eenheid naar een hoger niveau te brengen. Dat gaat van team naar brigade en van brigade naar commune. De voornaamste methode om de verschillen te verminderen is om de arme brigades te helpen de rijke in te halen. Naast het Stadsplancomité geven het Provinciale en het Stadspartijcomité speciale aandacht aan arme communes en brigades.

In de berggebieden is de guerrilla-oorlog gevoerd. De staat helpt deze gebieden nu. Het bevrijdingswerk wordt nu beloond met fondsen en materialen. Er wordt niet alleen geholpen met het kweken van onmisbare voedselgewassen en met investeringen, maar ook met het ontwikkelen van handelsge-

wassen — vruchten en olie —, en het opzetten van fabrieken. Deze gebieden krijgen landbouwleningen voor de aanschaf van machines. Op deze wijze worden regionale verschillen verminderd. Bijvoorbeeld: het Stadsplancomité helpt twee hsiens die 150 en 200 kilometer buiten Kwangchow zijn gelegen, met de bouw van wegen voor het transport van produkten uit de bergen naar de stad. Fabrieken worden gebouwd en geologen helpen bij het zoeken naar olie in de bergen. Door deze maatregelen kan het inkomen in deze twee hsiens stijgen.

Informatie en informatieverwerking

Hoe krijgt u de informatie over produktieresultaten binnen; rechtstreeks van de produktieteams en de afzonderlijke fabrieken? En met welke regelmaat; maandelijks of jaarlijks of nog anders?

Informatie over produktie in de basiseenheden krijgen wij op twee manieren:

- a. de landbouw in het Kwangchowgebied heeft drie oogsten, dus krijgen we driemaal per jaar informatie daarover. Eerst geven de produktieteams de informatie naar de hsiens. In de industrie zijn elf Industriële Bureaus. De fabrieken geven hun informatie door aan deze Produktiebureaus. In enkele industrieën bestaan er bedrijfs-groepen; soms gaat de informatie dan eerst naar het niveau van die groepen en vandaar naar het Produktiebureau. In de industrie wordt de informatie soms maandelijks, soms per kwartaal en ook jaarlijks doorgegeven;
- b. de andere manier is als volgt. Het Stadsplancomité zendt mensen uit om onderzoekingen en studies te doen in de produktie-eenheden. Veel problemen worden zo ter plaatse opgelost. Als dit niet lukt wordt het probleem aan het Stadsplancomité doorgegeven.

Geeft u die informatie in haar geheel door aan een hoger niveau, bijvoorbeeld de provincie, of aggregiert u die informatie eerst? En als u aggregiert, doet u dat per gebied of per sector of produkt?

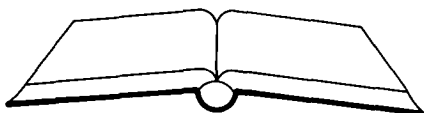
Of het Plancomité gegevens aggregiert alvorens ze door te geven wordt door verschillende factoren bepaald. Enkele speciale geïsoleerde vragen en problemen zullen afzonderlijk worden gerapporteerd; bijvoorbeeld wanneer een commune een waterkrachtstation gaat opzetten, of wanneer zij speciale uitrusting nodig heeft. Algemene problemen worden door het Plancomité eerst geaggregeerd voordat ze aan het hogere niveau worden gerapporteerd. Hierbij kunt u denken aan kolen- of elektriciteitstekorten. Als het Plancomité de informatie aggregiert, dan is voor de landbouw de commune de basiseenheid; niet de produkten. In de industrie wordt per sector geaggregeerd, dus de Industriële Ministeries als eenheid, bijvoorbeeld machine-industrie of elektronische industrie.

Waarom publiceert China niet regelmatig en volledig statistische gegevens?

Vóór 1957 werden statistieken open gepubliceerd. Toen heeft het centrale niveau om een of andere reden besloten hier een eind aan te maken. Die reden kennen wij niet. Wanneer we in de basiseenheid van het Plancomité werken en de beslissingen van hogere niveaus uitwerken, moeten we zekere sleutelfiguurs hebben. Die krijgen we. Op hoger niveau zijn volledige statistische gegevens bekend.

Met ESB een beter economisch-politiek inzicht

Onderzoek-memoranda

Dit is de derde aflevering in de serie onderzoek-memoranda 1). De bedoeling ervan is een overzicht te geven van recente publikaties die door economische faculteiten en instituten in eigen beheer zijn uitgebracht. Het kan ook voor anderen van belang zijn van het bestaan van deze publikaties op de hoogte te zijn en er eventueel kennis van te nemen. Daarom wordt tevens aangegeven waar deze publikaties kunnen worden besteld.

Universiteit van Amsterdam, Faculteit der Economische Wetenschappen, Commissie voor de Wetenschapsbeoefening, Jodenbreestraat 23, Amsterdam, tel.: (020) 52 54 130, t.a.v. L. Spronkers.

W. Driehuis, *Capital-labour substitution and other potential determinants of structural employment and unemployment*, Research Memorandum no. 7708, niet meer leverbaar.

H.C. Dekker en T.P. van Hoorn, *From social reporting to societal accounting in the Netherlands?*, Research Memorandum no. 7709.

J.H.J.M. van Lamoen, *Een onderzoek naar de opkomst en ontwikkeling van DAF tegen de achtergrond van de internationale industrie voor personen- en bedrijfswagens* (Doctoraalscriptie externe organisatie), Research Memorandum no. 7710, niet meer leverbaar.

J.G. Odink, *De nieuwste ontwikkelingen in de Nederlandse personele inkomensverdeling*, Research Memorandum no. 7711.

W.J.C. Brouwer, E.F.J. Hauptmeijer en P. Schansman, *Delegatie en relatieve tijdsbesteding in een tandheelkundige groepspraktijk*, Research Memorandum no. 7712.

G. Reuten, *A concretization of the operation of the general rate of profit*, Research Memorandum no. 7801.

D. de Champeaux, *Machine under-standing II*, Research Memorandum no. 7802.

Universiteit van Amsterdam, Instituut voor Actuarial en Econometrie, Interfaculteitsgebouw Actuarial en Econometrie, Jodenbreestraat 23, Amsterdam, tel.: (020) 52 54 218.

H.J. Bierens, *Asymptotic properties of a class of robust m -estimators for nonlinear regression models with momentless distributed errors and regressors*, AE 8/77.

R.D.H. Heijmans en J.R. Magnus, *Asymptotic properties of maximum likelihood estimators in a nonlinear regression model with unknown parameters in the disturbance covariance matrix*, AE 9/77.

F.J.H. Don en J.R. Magnus, *On the unbiasedness of interacted GLS estimators*, AE 10/77.

H. Neudecker, *On some $(0,1)$ matrices*, AE/77.

J.F. Kiviet, *Non-detection of serial correlation in least squares regression; frequency and consequences*, AE 12/77.

J.S. Kramer, *On prediction*, AE 13/77.

Universiteit van Amsterdam, Faculteit der Economische Wetenschappen, Economisch-geografisch Instituut, Jodenbreestraat 23, Amsterdam, tel.: (020) 52 54 079.

Prof. Dr. J.G. Lambooy (red.), *Beleidsgeoriënteerd onderzoek ter discussie; nogmaals over armoede van distributie-planologisch onderzoek*, E.G.T. Paper no. XVII.

Vrije Universiteit Amsterdam, Economische faculteit, De Boelelaan 1105, Postbus 7161, Amsterdam, t.a.v. P. Rietveld.

P. Nijkamp en N. Sakashita, *Depletion of natural resources: conflict or compromise*, Diskussienota no. 1977-1.

P. Nijkamp, *A spatial complex analysis of agglomeration and settlement patterns*, Diskussienota no. 1977-2.

P. Nijkamp en P. Rietveld, *Methoden voor de selectie van economische activiteiten*, Diskussienota no. 1977-3.

B.B.A. Drewes, *Herinrichting Oost-Groningen en de Gronings-Drense veenkoloniën I. Een onderzoek naar de regionaal-economische effecten*, Diskussienota no. 977-4.

L. Trimp, *Berekening van de Gini-coëfficiënt uit gegroepeerde gegevens: transformatie van de Lorentz-kromme*, Diskussienota no. 1977-5.

P. Nijkamp, *Urbanization policy: plans and possibilities*, Diskussienota no. 1977-6.

J. Hoogwerf, *Results of approximations for the mean waiting time in a queueing network*, Diskussienota no. 1978-1.

F.C. Palm, *On efficient two-step estimation of a simple distributed lag model*, Diskussienota no. 1978-2.

L. Hordijk en P. Nijkamp, *Estimation of spatiotemporal models, new directions via distributed lags and Markov schemes*, Research Memorandum no. 1977-1.

P. Nijkamp, *Gravity and entropy models: the state of art*, Research Memorandum no. 1977-2.

J. Klaassen, *Valutaproblemen in de*

jaarrekening, Research Memorandum no. 1978-1.

Rijksuniversiteit Groningen, Econometrisch Instituut, Postbus 800, Groningen.

W.K. Klein Haneveld, *Markovian inventory control models*, OR 7702.

Rijksuniversiteit Groningen, Instituut voor economisch onderzoek, WSN-gebouw Paddepoel, Postbus 800, Groningen, tel.: (050) 11 56 27, t.a.v. Mevr. Y. van Tuyl

C.P.A. Bartels en H. ter Welle, *The functional form of migration relations*, Onderzoek Memorandum no. 34.

G.J. van Helden met medewerking van H.B. van Broekhuizen, *Een verklaring van het huishoudelijk elektriciteitsverbruik in Nederland*, Onderzoek Memorandum no. 35.

H. Jager, *De behoefte aan internationale monetaire reserves en aan flexibiliteit van de wisselkoers; een comparatief-statistische analyse*, Onderzoek Memorandum no. 36.

S.K. Kuipers, J. Muysken, J. van Sinderen, *The Vintage approach to output and employment growth in the Netherlands, 1921-1976*, Onderzoek Memorandum no. 37.

P.S. Swart, *Het beslissingsproces in de drogistenbranche*, Onderzoek Memorandum no. 38.

Erasmus Universiteit Rotterdam, Centrum voor Bedrijfseconomisch Onderzoek, Burgemeester Oudlaan 50, Rotterdam, tel.: (010) 14 55 11, tst. 3295, t.a.v. Mej. M. de Rooij.

P. van der Chijs, *De invloed van de etherreclame op de Nederlandse dagbladders*, oktober 1977, Rapport 7707/M.

A. van der Zwan, *De socio-economische structuur van de Nederlandse gezinsbevolking*, oktober 1977, Rapport 7708/M.

Peter Nijkamp en Jaap Spronk, *Goal programming for decisionmaking. An overview and a discussion*, september 1977, Rapport 7709/A.

M.J.L. Jonkhart en J.K. van Vliet, *Debt capacity and profit sharing bonds*, september 1977, Rapport 7710/F.

J. Verhulst, *De gevoeligheid van factor-analytische oplossingen: toepassing op socio-economische variabelen*, oktober 1977, Rapport 7711/M.

C. Ouwerkerk en W.J. de Wreede, *Een evaluatie van officiële statistieken*, november 1977, Rapport 7712/A.

F.J. Ballendux, *Enige opmerkingen aangaande rente, portefeuilletheorie en loon*, december 1977, Rapport 7713/F.

Ben A. Bakker, *International marketing standardization*. Paper presented at the annual meeting European International Business Association, December 1977, Rapport 7714/M.

1) De vorige afleveringen werden gepubliceerd in *ESB* van 8 juni en 30 november 1977.

P. Nijkamp en J. Spronk, *Analysis of production and location decisions by means of multi-criteria analysis*, Rapport 7801/A.

A. van der Zwan, *Neo-professionalisering - integraal verslag van een onderzoek naar drie groepen beroepsbeoefenaren*, Rapport 7802/M.

Erasmus Universiteit Rotterdam, Centrum voor Ontwikkelingsprogrammering, Burgemeester Oudlaan 50, Rotterdam, tel.: (010) 14 55 11, tst. 3400, t.a.v. C.J. van Opijnen.

J. Kol, *An interregional planning model for Mexico: a survey of results*, Discussion paper no. 36.

Hans de Kruijk en J. George Waardenburg, *Estimating needs and demand for housing in developing countries with an application for the Republic of Korea, Part I: scope and setting of the problem*, Discussion paper no. 37.

Hans de Kruijk en J. George Waardenburg, *Estimating needs and demand for housing in developing countries with an application for the Republic of Korea, Part II: some simple models and empirical results*, Discussion paper no. 38.

Erasmus Universiteit Rotterdam, Fiscaal Economisch Instituut, Burg. Oudlaan 50, Rotterdam, tel.: (010) 14 55 11, tst. 3267, t.a.v. W.J. Keller.

P.W. Moerland, *Optimal marketing mix, tax shifting and tax compensation*, Discussion paper series 7703/P.

Erasmus Universiteit Rotterdam, Instituut voor Economisch Onderzoek, Burg. Oudlaan 50, Rotterdam, tel.: (010) 14 55 11, tst. 3494, t.a.v. J. Hartog.

D.M. Wells, *Some policy applications of Tinbergens semi-input-output method in a financial planning framework*, Discussion paper series 7703/6.

R. Knegt, *Een endogene collectieve sector in een macro-economisch kader, een empirisch onderzoek*, Discussion paper series 7704/6.

J. Hartog en J.G. Veenbergen, *Dutch treat, long-run changes in personal income distribution*, Discussion paper series 7705/6.

D.M. Wells, *Division of labour and income in voluntary labour unions: elements for a game - theoretic analysis of labour supply*, Discussion paper series 7706/6.

A. ten Cate, *Beroepen, vereisten en beloning*, Discussion paper series 7707/6.

D.M. Wells, *Personel income distribution and mobility: steps toward a conditional Markov model, part I*, Discussion paper series 7708/6.

J. A. Ribbers, *Towards a dynamic (dis)equilibrium model of a market*, Discussion paper series 7801/G.

F. A. J. van den Bosch en C. P. Veerman, *De dynamiek van het aanbod van akkerbouwproducten*, Discussion paper series 7803/5.

J. Berkouwer, J. Hartog en J. Tinbergen, *Alternative specifications of earnings equations*, Discussion paper series 7804/G.

M. G. C. M. Peeters en J. J. M. Theeuwes, *Temporary jobs for the unemployed: the Dutch experience with direct job creation*, Discussion paper series 7805/G.

L. Lemson en W. Siddré, *De uitkeringsduur in de RWV van Rotterdamse schoolverlaters; een beschrijvend - statistische analyse*, Discussion paper series 7807/G.

J. Hartog, *Job satisfaction, utility functions and worker attributes*, Discussion paper series 7808/G.

A. W. A. Hulspas, *De Nederlandse kapitaalmarkt 1956-1975*, Discussion paper series 7810/GM.

Erasmus Universiteit Rotterdam, Econometrisch Instituut, Burg. Oudlaan 50, Rotterdam, tel.: (010) 14 55 11, tst. 3340, t.a.v. Mevr. Vinke.

F. van Doeland, *A new disk and a new coldstart for the IBM 1130 Computing system*, Rapport 7723/E.

G.M.M. Gelauf en R. Harkema, *Estimating quarterly models with partly missing quarterly observations*, Rapport 7724/E.

M. Hazewinkel, *Invariants, canonical forms and moduli for time varying linear dynamical systems*, Rapport 7725/M.

B. Nooteboom, *Cross-section studies of efficiency in retailing, part II: regional averages for Great Britain and North America*, Rapport 7726/S.

J.K. Lenstra en A.H.G. Rinnooy, *Computational complexity of discrete optimization problems*, Rapport 7727/0.

R.L. Graham, E.L. Lawler, J.K. Lenstra en A.H.G. Rinnooy Kan, *Optimization and approximation in deterministic sequencing and scheduling: a survey*, Rapport 7728/0.

L. de Haan en S.I. Resnick, *Conjugate TT-variation and process inversion*, Rapport 7801/S.

C. Dubbelman, *General quadratic forms in normal variates*, Rapport 7802/S.

L. de Haan en E. Taconis-Haantjes, *On bahadur's representation of sample quantiles*, Rapport 7803/5.

Nederlands Economisch Instituut, Burg. Oudlaan 50, Rotterdam, tel.: (010) 14 55 11, tst. 3765, t.a.v. P. Baan.

P. Mastenbroek en J. Paelinck, *On fuzzy spatial econometrics*, Foundations of empirical economic research, 1977/13.

J.A.M. Heijke en L.H. Klaassen, *Human reactions to spatial diversity: mobility in regional labour markets*, Foundations of empirical economic research, 1977/14.

J.P. Ancot, J.H.P. Paelinck en H. Stijnen, *Modèles à paramètres composés en économétrie spatiale: résultats supplé-*

mentaires, Foundations of empirical economic research, 1977/15.

L.H. Klaassen en J.H. P. Paelinck, *A note on jealousy and snob functions*, Foundations of empirical economic research, 1977/16.

L. Hoffman, R. Iwema, L.H. Klaassen en J. Paelinck, *Productivity and growth: some structural factors*, Foundations of empirical economic research, 1977/17.

J.P. Ancot, *A multivariate model of the distribution of earnings*, Foundations of empirical economic research, 1977/18.

A.C.P. Verster en M. de Langen, *Residential mobility, work mobility, and home-to-work accessibility*, Foundations of empirical economic research, 1978/1.

L. van den Berg, S. Boeckhout en K. Vijverberg, *Urban development and policy response in the Netherlands*, Foundations of empirical economic research, 1978/2.

J.P. Ancot, R. Iwema en J. Paelinck (met assistentie van G. den Broeder), *Test d'une hypothèse d'investissement à écarts multiples*, Foundation of empirical economic research, 1978/3.

Katholieke Hogeschool Tilburg, Faculteit der Economische Wetenschappen, Hogeschoollaan 225, Tilburg, tel.: (013) 66 91 11, t.a.v. A.C. Jansen.

Jack P.C. Kleijnen, *Operations research and computers*, FEW 66.

Jack P. C. Kleijnen, A. J. van den Burg en R. Th. van der Ham, *Generalizations of simulation results: Practicality of statistical methods (part 1)*, FEW 67.

Al.J. van den Burg, R.Th. van der Ham en J.P.C. Kleijnen, *Generalizations of simulations results: practicality of statistical methods (part 2)*, FEW 68.

J. Pelkmans, *Customs union under increasing costs conditions*, FEW 69.

Anton C.M. Hopmans en Jack P.C. Kleijnen, *Regression estimators in simulation*, FEW 70.

Interuniversitaire Interfaculteit Bedrijfskunde, Poortweg 6, Delft, tel.: (015) 56 92 54, tst. 311, t.a.v. Meij. M. de Kovel.

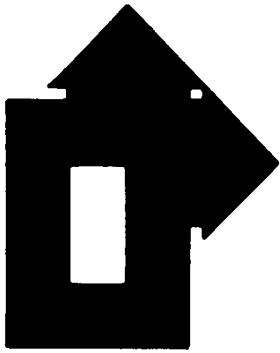
J.J. van Duijn en R.N. Verpoorte, *Dating postwar business cycles in the Netherlands, 1948-1975*.

Rijksuniversiteit Leiden, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Economisch Instituut, Hugo de Grootstraat 32, Leiden, tel.: (071) 14 96 41 t.a.v. F. van Winden. A. Kapteyn, T. Wansbeek en J. Buyze, *The dynamics of preference formation*, Rapport 78.01.

T. Wansbeek en A. Kapteyn, *Identical error components*, Rapport 78.03.

A. Kraal, *Power in marketing*, Rapport 78.05.

F. van Winden en B. van Praag, *A dynamic model of the interaction between state and private sector*, Rapport 78.06.

Krachtproef voor het centraal overleg

A. F. VAN ZWEEDEN

Het sociaal-economisch plan waaraan het kabinet op het ogenblik dat deze beschouwing wordt geschreven nog steeds sleutelt, krijgt in de eerste plaats het karakter van een inkomensherverdeling. Van de voor de komende jaren verwachte groei van het nationale inkomen, die ternaauwernood gemiddeld 3 procent per jaar zal bedragen, zal een groter deel naar het bedrijfsleven moeten worden overgeheveld. Het beslag van de collectieve sector en van de arbeidsinkomens op die inkomensgroei zal moeten worden verminderd om ruimte vrij te maken voor de ondernemers.

Het is inmiddels volstrekt duidelijk dat een dergelijke als ombuigingsoperatie gekwalificeerde herverdeling van de nog mogelijk geachte economische groei niet toereikend kan zijn om de werkgelegenheid te herstellen tot op een aanvaardbaar niveau. Uit de al bekend geworden cijfers van het Centraal Planbureau die de grondslag vormen van de centrale projectie waarop het plan moet berusten, blijkt dat het de grootste inspanning zal kosten om de werkloosheid onder een niveau van 300.000 in 1981 terug te dringen. Het kabinet werkte dan ook aan een aanvullend programma van maatregelen dat op het scheppen van arbeidsplaatsen moet zijn gericht. Stabilisatie van de lonen en vermindering van de collectieve druk, middelen uit het neo-klassieke arsenaal om de problemen van de aan-

bodkant uit aan te pakken, kunnen ten hoogste een verdere stijging van de werkloosheid voorkomen en zelfs dat is nog de vraag, omdat in de jaren tachtig moet worden gerekend op een toenemend aanbod van arbeidskrachten. Dit is een reden dat het sociaal-economisch plan niet kan volstaan met maatregelen die op de jaren 1979-1982 zijn berekend.

De randvoorwaarden waaraan het plan moet worden getoetst zijn verder in de eerste plaats dat de ingrepen in de overheidsuitgaven op zich zelf geen groot verlies aan arbeidsplaatsen mogen veroorzaken. Een tweede randvoorwaarde, die het kabinet zich zelf heeft gesteld, is dat de sociale minima moeten worden ontzien. Die twee voorwaarden zijn al bepalend voor de spankracht van een ombuiging in de orde van grootte van 10 miljard gulden. Het enige serieuze alternatief voor dit ombuigingsplan is geleverd door oppositieleider Den Uyl die, teruggrijpend op het sociaal-economisch akkoord bij de kabinetsformatie tussen PvdA, CDA en D'66, een drastische loonbeperking voorstelt die voor inkomens boven f. 30.000 tot reële loonsverlagingen van 1 tot 4 procent moet leiden. Deze loonmatiging is al goed voor een besparing op collectieve uitgaven van 20 tot 25 miljard gulden in 1982. Extra ombuigingen in de sociale voorzieningen en overheidsuitgaven boven de 4 miljard die bij dat akkoord waren overeengekomen, zouden dan niet meer nodig zijn. Den Uyl hoopt hiermee 50 tot 60.000 arbeidsplaatsen te kunnen scheppen. De vrijkomende middelen zouden voor een deel moeten worden gebruikt om werkgelegenheid te creëren in de kwartaire sector.

De kracht van Den Uyls tegenplan is, dat het een direct beroep doet op de solidariteit van de actieven met de niet-actieven. Het is er vooral op gericht ruimte open te houden voor collectieve bestedingen. Binnen de doelstellingen van het kabinetsplan is er maar een geringe marge om door middel van overheidsbestedingen arbeidsplaatsen te scheppen. Bij een insnoering van de budgettaire ruimte van de overheid zelf, zou het financieringstekort te veel moeten worden opgerekt. Het kabinet-Van Agt komt al snel voor de noodzaak te staan aanvullende arbeidsmarktmaatregelen buiten de begroting om te financieren.

Dat is nauwelijks een basis om een consistent werkgelegenheidsbeleid op lange termijn op te bouwen.

De zwakte van Den Uyls optie is dat hij waarschijnlijk een te groot beroep doet op de bereidheid tot inkomensmatiging. Zijn plan houdt namelijk ook een beperking van de incidentele loonstijging in. Het „incidenteel” is niet alleen moeilijk te beheersen — zeker in tijden van min of meer gedwongen loonmatiging —, het is ook de statistische neerslag van allerlei maatschappelijke bewegingen die moeilijk bij decreet of afspraak te reguleren zijn.

Afgezien van dergelijke complicaties, past Den Uyls plan in een sociale context waarin vooral de vakbeweging moet worden gewonnen voor medewerking aan een plan dat althans uitzicht biedt op vermindering van de werkloosheid. De werkgevers zelf hebben onlangs erkend dat van een ombuigingsoperatie van 10 miljard gulden in drie jaar geen uitbreiding van de werkgelegenheid mag worden verwacht. Het bedrijfsleven zit zo diep in de rode cijfers dat verlichting van de kosten slechts een verbetering van de financiële positie kan opleveren.

Het sociaal-economisch plan van het kabinet-Van Agt zal overtuigend moeten zijn en het zal ruimte moeten bieden voor reëel overleg, zo heeft minister Albeda gezegd. De FNV en ook het CNV hebben bij monde van hun voorzitter al zulke scherpe schoten voor de boeg gelost, dat het de grootste moeite zal kosten de vakbeweging van de noodzaak van de ombuigingen en van de geloofbaarheid van het nut van die ombuigingen te overtuigen. Albeda heeft ook gezegd dat het sociaal-economisch plan het overleg met werkgevers en werknemers voor een krachtproef zal stellen. Hij heeft moeten vaststellen dat dit overleg stagneert omdat overeenstemming over de doelstellingen van het sociaal-economisch beleid ontbreekt. De minister van Sociale Zaken, die eens als privé-persoon samen met de sociaal-economische deskundige van de Industriebond-NVV, Piet Vos, een model voor een overlegeconomie ontwierp, blijkt nog steeds zijn geloof in de mogelijkheid dat de sociale partners elkaar kunnen vinden op een beleidsprogramma dat gericht is op economisch herstel.

A. F. van Zweeden

Katholieke Universiteit Leuven, Denestraat 2, 3000 Leuven, België.

C. Lefebvre, *Winstbepaling, winsttoerekening en balanswaardering: niet zonder problemen*, Bedrijfseconomische Verhandeling no. 7801.

R. de Bondt, *Het nieuw industrieel beleid en de problematiek van de overheidsinmenging*, Bedrijfseconomische Verhandeling, no. 7802.

P. van den Abeele, *Copytesting of TV-commercials; context, accuracy and validity*, Bedrijfseconomische Verhandeling no. 7803.

Adwin Diosa, *De internationale positie van Japan t.a.v. directe investeringen: een analyse sinds de olie-crisis*, Bedrijfseconomische Verhandeling no. 7804.

Regionaal-economisch beleid

DR. J. L. A. JANSEN*
DRS. J. A. RÖELL*

In het redactionele artikel van L. van der Geest (*ESB* van 31 mei jl.) over regionaal-economisch beleid wordt naar aanleiding van de studiemap van de Wiardi Beckman Stichting (WBS) over dit onderwerp een aantal vragen opgeworpen die betrekking hebben op de doelstellingen van het regionaal beleid — en daarmee verband houdend de mate van overheveling van bevoegdheden van de hogere naar lagere overheden — en de effectiviteit van het tot nu toe gehanteerde instrumentarium. Van der Geest komt tot de conclusie dat decentralisatie wellicht een eenvoudig antwoord is op de vele vragen die gesteld kunnen worden zodra het voeren van een regionaal-economisch beleid aan de orde is. Of het een eenvoudig antwoord is moeten wij betwijfelen, maar decentralisatie dient naar onze mening wel degelijk één van de belangrijkste premissen te zijn om ooit tot een effectief regionaal-economisch beleid te kunnen komen. Aan de hand van de door Van der Geest opgeworpen vragen hopen wij deze stelling in kort bestek van enige toelichting te voorzien.

Methoden

Wat de doelstelling van het regionaal-economisch beleid betreft, memoreert Van der Geest de aloude tegenstelling tussen het doelmatigheidsbeginsel en het rechtvaardigheidsbeginsel. In het doelmatigheidsbeginsel staat het streven voorop om vanuit iedere regio optimaal bij te dragen aan de nationale welvaart. Het rechtvaardigheidsbeginsel gaat er daarentegen vanuit dat ongelijkheden tussen regio's dienen te worden weggevoerd, waarbij de nadruk ligt op de ongelijke werkgelegenheids- en inkomenssituaties. In de regeringsnota inzake het regionaal sociaal-economisch beleid 1977-1980 (NRSEB) wordt op klassieke wijze op deze tegenstelling gereageerd door te trachten een synthese tot stand te brengen. In de hoofddoelstelling van de NRSEB is die synthese nog wel onder woorden te brengen („het tegengaan van ongewenste regionale sociaal-economische onevenwiche-

tigheden”), maar in de praktijk van het in deze nota geschetste beleid krijgt het doelmatigheidsbeginsel duidelijk de overhand. Hetzelfde zien we gebeuren bij de *Nota Regionaal-economisch beleid* van de provincie Zuid-Holland en de eerste nota over het sociaal-economisch plan van het Openbaar Lichaam Rijnmond. Deze beide nota's formuleren eerst een globale, abstracte en tevens utopische *hoofddoelstelling*, die vervolgens wordt uitgesplitst in een sub- en ten slotte enkelvoudige doelstelling 1). Zo ontstaat er, met tal van variatiemogelijkheden, een doelstellingenschema. In zowel de nota van Zuid-Holland als in die van Rijnmond ligt aan de hoofddoelstelling ten aanzien van het te voeren regionaal (sociaal-)economisch beleid het rechtvaardigheidsbeginsel ten grondslag. Concretisering van deze doelstelling leidt er echter toe dat het doelmatigheidsbeginsel leidraad van beleid wordt en daarmee ook de centralisering van de besluitvorming bij de rijksoverheid. Immers, de afweging op welke wijze de regio's optimaal kunnen bijdragen aan de nationale welvaart is in de huidige constellatie in eerste en laatste instantie een afweging die op centraal niveau plaatsvindt.

Het opstellen van een doelstellingenschema op het terrein van het regionaal-economisch beleid doorbreekt niet de impasse waarin de regionale bestuurders zitten. Hoewel zij het meest direct betrokken zijn bij de regionaal sociaal-economische problematiek, beschikken zij niet over de financiën en een instrumentarium om een zelfstandig beleid in deze te kunnen voeren. Ook zal het opstellen van een doelstellingenschema er niet toe leiden dat globale maatregelen van de centrale overheid een regio-specifieke uitwerking krijgen.

Indien dit laatste door middel van meer gerichte maatregelen al het geval is, is veelal de effectiviteit van dergelijke maatregelen gering. Wil die impasse worden doorbroken, dan dienen de doelstellingen van het op regionaal niveau te voeren (sociaal-)economisch beleid voort te vloeien uit de analyse van de eigen situatie en problematiek. In de

WBS-studiemap maakt alleen C. Inja (beleidsmedewerker FNV) deze kanttekening. Een opvallend voorbeeld van een dergelijke aanpak is te vinden in het in maart 1971 verschenen rapport van de werkgroep Economische Zaken van de gemeente Utrecht, toen er nauwelijks (meer) enige belangstelling bestond om een regionaal-economisch beleid te voeren.

In dat overigens summiere rapport wordt uitgegaan van een min of meer concrete en inschatbare situatie en wordt aan de hand daarvan gekeken welke bedrijfsvestigingen uit de verschillende sectoren bevorderd dan wel afgeremd zouden moeten worden. Deze aanpak verdient naar onze mening ook de voorkeur omdat de regionale overheden dan worden gedwongen om de regionale situatie in kaart te brengen (voor zover dat al niet is gebeurd) en aan de hand daarvan een ontwikkelingsplan op te stellen waarin, als het goed is, een poging wordt gedaan een integraal regionaal beleid te voeren.

Overheveling bevoegdheden

Op 14 maart 1978 werd er in de Tweede Kamer gestemd over de moties die waren ingediend bij de bespreking van de NRSEB. Eén van de moties (die overigens praktisch unaniem werd aangenomen) sprak uit dat de regionale overheid, in casu de provinciale besturen, grotere bevoegdheden inzake de vormgeving en uitvoering van het regionaal sociaal-economisch beleid dienen te verkrijgen en dat daarvoor ook de nodige financiële armslag moet worden gecreëerd. In die motie werd ook uitgesproken dat aan deze decentralisatie concreet gestalte dient te worden gegeven middels, onder meer, door het provinciaal bestuur op te stellen meerjarige regionale ontwikkelingsplannen.

* Resp. lid van de Tweede Kamer voor de PPR en fractiemedewerker.

1) Zie voor deze systematiek: Commissie ontwikkeling beleidsanalyse, *Beleidsanalyse*, 1976, nr. 2.

Het is voor de Tweede Kamer dus niet meer de vraag of er inzake het regionaal-economisch beleid bevoegdheden moeten worden overgeheveld naar lagere bestuursniveaus, het gaat nu over de vorm, modaliteiten en de fasering hiervan. De effectiviteit van het beleid vormt daarbij een belangrijke factor. Daarbij spelen twee zaken een hoofdrol:

- in hoeverre kan er op regionaal niveau worden ingespeeld op sectorale ontwikkelingen;
- in hoeverre worden beleidsopties van de centrale overheid (b.v. ten aanzien van het energie-, grondstoffen- en milieubeleid en het beleid ten aanzien van een meer rechtvaardige internationale inkomensverdeling) doorkruist door zelfstandig optreden van de regio's?

Den Uyl vreest dat door de nadruk te leggen op de regionalisatie van het sociaal-economisch beleid (zoals b.v. gebeurt in de recente nota van de Studiestichting van de PPR *Regionalisatie van*

het sociaal-economisch beleid), o.a. het sectorstructuurbeleid, de beïnvloedingsmogelijkheden op multinationale ondernemingen en het energiebeleid kunnen worden getorpedeerd; beheersing en sturing van de vraag vergt nationale en Europese stuurinstrumenten.

Wij menen dat hier niet van een wezenlijke tegenstrijdigheid sprake is tussen voorstanders van centralisatie enerzijds en van decentralisatie anderzijds. De eersten erkennen immers het belang van het opstellen van provinciale ontwikkelingsplannen en het scheppen van de bestuurlijke en financiële mogelijkheden voor het provinciaal bestuur om het ontwikkelingsplan tot uitvoer te brengen. De laatsten ontkennen niet dat de centrale overheid de verantwoordelijkheid heeft voor het terugdringen van ongerechtvaardigde interregionale verschillen in welvaart en welzijn en achten het noodzakelijk dat toetsing van de regionale ontwikkelingsplannen in een nationaal kader plaatsvindt. Het verschil in benadering schuilt met name in de

vraag welk kanaal de beste ingang levert om de gewenste verandering op gang te brengen. Wat dit betreft zien wij het nog niet gebeuren dat op redelijk korte termijn op nationaal en Europees niveau een afdoende instrumentarium wordt ontwikkeld om de vraag te beheersen en te sturen. De noodzaak van een dergelijk instrumentarium wordt zelfs nog van allerlei kanten betwist.

Het verdient daarom de voorkeur in te spelen op de langzamerhand manifest geworden behoefte van provinciale besturen om zelf greep te krijgen op de economische ontwikkeling van de regio. Politisering van het provinciaal beleid inzake de sociaal-economische vormgeving van de regio werpt op den duur meer vruchten af dan dat provinciale bestuurders met de hoed in de hand naar Den Haag reizen om extra aandacht te vragen voor hun specifieke economische problematiek.

J. L. A. Jansen
J. A. Röell

Prof. Dr. P. Kuin: Management is méér . . . De sociale verantwoordelijkheid van de ondernemer. Elsevier, Amsterdam/Brussel, 238 blz., f. 27,50.

Deze studie is de neerslag van colleges die de schrijver in 1970 en latere jaren als gast-hoogleraar aan de Harvard Business School heeft gegeven. De stof is echter volledig aangepast aan de situatie in West-Europa en in het bijzonder aan die in Nederland. In vijf delen heeft hij het onderwerp behandeld. Het eerste deel gaat over het principe van de sociale verantwoordelijkheid. Het tweede deel geeft een aantal interne toepassingen en het derde deel is gewijd aan de externe toepassingen. In het vierde deel wordt ingegaan op wat verantwoord produceren wordt genoemd. Ten slotte geeft de schrijver in het vijfde deel zich rekenschap van de sociale verantwoordelijkheid. Daarbij wordt geen stelling genomen in de controverse vrij ondernemerschap versus door de staat geleide bedrijven. De verantwoordelijkheid geldt voor ieder die in een organisatie leiding geeft.

De titel „Management is méér . . .” is onvoltooid. Afgaande op wat in het eerste deel wordt betoogd zou men de titel kunnen aanvullen met: „dan voldoen aan wettelijke verplichtingen”. In de ogen van de schrijver is het dragen van verantwoordelijkheid

meer dan het zich houden aan regels. Dat heeft ons de laatste tijd trouwens geleerd met betrekking tot politici, die in feite in hetzelfde glazen huis leven als de ondernemers. De inhoud van het boek heeft dan ook onmiskenbaar een ethische grondslag, ook al is de scheiding tussen ethiek en belangen niet overal duidelijk getrokken. De grens tussen het eigenbelang en de op de medemenselijkheid stoelende naastenliefde is ook moeilijk te trekken.

Een sociaal verantwoord beleid bevat elementen die nu eenmaal niet in overeenstemming zijn met het zuiver bedrijfs-economische denken. Tegenstanders van het sociaal verantwoorde beleid vinden dan ook dat daardoor een verwisseling van rollen in de samenleving plaatsvindt. Dit beleid zou niet alleen leiden tot aanmatiging, huichelarij en zelfbedrog, maar ook een aantasting van het economische bestel betekenen. Sociale offers zijn alleen verantwoord als verdedigingsmiddel tegen dreigende gevaren. De Amerikaanse econoom Milton Friedman is onder andere een vertegenwoordiger van deze visie.

De schrijver tilt niet zwaar aan deze kritiek. Zo ziet hij het verzet tegen

de sociale verantwoordelijkheid in wezen als een achterhoedegevecht voor het behoud van een economische orde, die ook in Amerika in zijn zuivere vorm al lang niet meer bestaat. Ook het verwijt dat de ondernemer het sociaal verantwoorde beleid ten koste van de aandeelhouders zou voeren, wimpelt hij weg. De vraag, waarom de leiding van een onderneming tegenover het personeel en tegenover de samenleving meer moet doen dan waartoe hij wettelijk is verplicht, beantwoordt hij in feite met de gulden regel: „Behandel een ander zoals u zelf behandeld wenst te worden”.

Wat zwak is het betoog over de argumenten vóór het betonen van verantwoordelijkheid. Het leiderschap zou natuurlijker (menselijker) worden en daardoor zou leidinggevend werk aantrekkelijker worden. De onderneming zou meer in de samenleving worden geïntegreerd. De samenleving kan in feite niet zonder de hulp van het bedrijfsleven. Sommige moeilijkheden in de samenleving zouden door het geschetste beleid kunnen worden opgelost en ten slotte zou de menselijke solidariteit erdoor worden bevorderd. Wie al deze argumenten tot op de wortel bekijkt, ziet een verstrengeling van belangen en van altruïstische motieven. Het is nu eenmaal zeer moeilijk om wèl te doen en niet om te zien.

Met opzet heb ik bij het inleidende deel van het boek nogal lang stilgestaan. De overige vier delen vloeien uit het eerste deel voort. In het tweede deel komen de interne toepassingen van de sociale verantwoordelijkheid ter sprake. Genoemd worden de lonen en salarissen, de winstdeling, het samenspel in de

onderneming en de zekerheid van werk. Met betrekking tot de winstdeling zegt de schrijver dat een regeling hieromtrent goed kan zijn als zij past in de context van een humane en coöperatieve stijl van leidinggeven. Vrijwilligheid is te prefereren boven wettelijke verplichtingen die de winstdeling overdekken met de grauwsliuier van de formaliteit. Een oordeel over de vermogensaanwasdeling (VAD) wordt in dit boek niet gegeven.

Bij ontslagkwesties komt de sociale verantwoordelijkheid van de ondernemer sterk op de voorgrond. Zekerheid over het voortduren van de werkgelegenheid is een fundamenteel verlangen van vrijwel iedere werknemer. De ondernemer zal dit verlangen zoveel mogelijk moeten respecteren. Ontslag wordt dan ook als een uiterst middel gezien om de onderneming te redden. Een soort „averij grosse” maar dan helaas niet met goederen maar met mensen. En als de ondernemer tot een afvloeiingsregeling moet overgaan, moet hij wel bedenken dat hij het volle loon bespaart, maar de kosten van levensonderhoud van de betrokkenen afwentelt op de gemeenschap.

De externe toepassingen van de sociale verantwoordelijkheid kunnen zich uiten in burgerzin, in het aanvaarden van maatschappelijke taken, of door een actieve deelname aan de politiek. Onder maatschappelijke taken rekent de schrijver ook het subsidiebeleid van de onderneming. Het gaat daarbij om subsidies die geen enkel ondernemingsbelang rechtstreeks dienen. Ondernemers in de politiek zal men in het algemeen moeilijk kunnen zien als een belangeloze toepassing van het beginsel van de sociale verantwoordelijkheid. Meestal zijn hier belangen in het spel. Zeer duidelijk was dit bijvoorbeeld het geval bij de actie in 1925 tegen het verdrag dat de Nederlandse regering met België had gesloten ten gunste van een scheepvaartverbinding tussen Antwerpen en de Rijn.

In het vierde deel van het boek, welk deel de titel „Verantwoord produceren” draagt, besteedt de schrijver in de eerste plaats aandacht aan de zorgvuldigheid ten opzichte van de omgeving. Met een beroep op de Amerikaanse economen Clark en Mitchell toont hij aan dat naast particuliere calculaties ook sociale calculaties nodig zijn om de maatschappelijke „overhead costs” in de beslissingen van de ondernemer te betrekken. Hij noemt een aantal voorbeelden in de sector van de milieuverontreiniging, waar dit inderdaad is gebeurd.

In een hoofdstuk over het optreden op de markten wijst hij op de vaak voorkomende onereuze contracten, het verzwijgen van aan produkten verbonden gevaren en op de misleiding in de reclame. Ook het machtsmisbruik van ondernemers — bijvoorbeeld door het uitbenen van leveranciers of door on-

eerlijke concurrentie — stelt hij aan de kaak. Zijn slotsom is dat de enige echte waarborg voor een goed functioneren van het huidige economische stelsel het verantwoordelijkheidsgevoel van de sterken is. Ontbreekt dit dan gaat de markteconomie op de duur aan haar eigen perversie — de wet van de wildernis — ten gronde. Hier zou men toch weer kunnen zeggen dat in de sociale verantwoordelijkheid ten aanzien van collega-bedrijven een belang schuilt.

Het laatste deel van het boek handelt over het afleggen van rekenschap door de ondernemer. Uitvoerig wordt de verantwoording naar binnen en naar buiten beschreven. Deze rekenschap is grotendeels door wetten en afspraken een opgelegde zaak. Maar ook hier kan men door een zo groot mogelijke openheid verder gaan dan de minimale verplichtingen. Daarbij worden de richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OECD) als voorbeeld genoemd. Bovendien is de schrijver voorstander van een maatschappelijke toetsing van de onderneming. Zelfs acht hij het mogelijk om tot een classificatie van ondernemingen naar hun maatschappelijke verdiensten te komen.

Verantwoording onder druk komt van de zijde van de consumentenorganisaties, van actiegroepen en van kritische aandeelhouders. Het advies van de schrijver luidt: ga er niet tegenin en beschouw deze nieuwe ontwikkelingen als onvermijdelijk. De sociale verantwoording acht hij het voornaamste middel om de legitimiteit van de ondernemer te bewijzen. Een ander middel is de selectie en promotie van managers, uitsluitend op basis van bekwaamheid. De huidige ondernemer moet voldoen aan verwachtingen die de gemeenschap van hem heeft. Zijn mandaat kan nooit anders dan voorwaardelijk zijn. Maar een mandaat heeft hij nodig om zijn belangrijke functie naar behoren te vervullen.

De studie is veelomvattend en hier en daar wat wijdlopij. In ieder geval heeft de schrijver het probleem van de ethiek in het bedrijfsleven grondig behandeld. De grote moeilijkheid, waar de schrijver niet goed uitgekomen is, blijft het vage grensgebied tussen het eigenbelang en de sociale verantwoordelijkheid. Deze grens zal overigens niemand met vaste hand kunnen trekken. Zij is afhankelijk van levensbeschouwing en van de tijd waarin wij leven. Tot slot nog een opmerking over de aangehaalde literatuur. Ik miste het bekende boekje van Mr. Ru Mees, *De moraal in het zakenleven*, dat zeker voor de Nederlandse verhoudingen baanbrekend is geweest.

P. van Zuuren

Centraal Bureau voor de Statistiek: Factoren, die de studieresultaten bij het wetenschappelijk onderwijs beïnvloeden. Statistische onderzoeken M3. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1977, 51 blz., f. 11,75.

Deze publikatie dient als afsluiting van een onderzoek naar factoren waarvan wordt verondersteld dat zij de studieresultaten van studenten bij het wetenschappelijk onderwijs beïnvloeden. De onderzochte factoren zijn: vooropleiding, eindexamencijfers vhm0, leeftijd bij het behalen van het vhm0-diploma en de aard van de aansluiting vhm0-wo. Het onderzoek, dat betrekking heeft op de studie voor het kandidaatsexamen, werd verricht voor de studentencohorten 1961/'62 en 1962/'63 en beperkt zich tot de faculteiten geneeskunde, wiskunde en natuurwetenschappen en letteren. Voor de mannen zijn tevens de faculteiten tandheelkunde en diergeneeskunde onderzocht.

ESB

Mededeling

**Wetenschappelijke Week
Ruimtelijke Analyse**

Van 28 augustus tot 1 september 1978 vindt in Fribourg (Zwitserland) een „Wetenschappelijke Week Ruimtelijke Analyse” plaats.

Op 28 augustus wordt een „Table Ronde” van de Association de Science Régionale de Langue Française gehouden over het thema „Regionale modellen en politiek”, waarbij in drie sessies (regionale modellen, regionale politiek en toegepaste studies) zestien papers worden besproken.

Van 29 augustus tot 1 september volgt dan het Europees Colloquium van de Regional Science Association. De volgende thema's staan op het programma: a. perspectives on regional development problems; b. approaches to regional problems; c. regional planning in Switzerland; d. conflict analysis and regional development; e. spatial structures in theory and history; f. inter-industry models and planning; g. theoretical perspectives on regional problems; h. analyses of development problems in advanced economics; i. econometric models in regional planning; j. sectoral problems in development models; k. planning issues at national, regional, and local levels; l. new approaches to methods of regional analysis.

Voertaal: Engels. Kosten: Zw.Fr. 150 (ter plaatse te betalen). Inlichtingen en aanmelding: Prof. Dr. Gaston Gaudard, Séminaire d'Économie régionale, Université de Fribourg, Miséricorde, CH - 1700-Fribourg en Prof. Dr. J. H. P. Paelinck, Nederlands Economisch Instituut, Burg. Oudlaan 50, Rotterdam, tel.: (010) 14 55 11.

De Sociale Verzekeringsraad vraagt voor de afdeling Bedrijfs-Economische Aangelegenheden (BEA) van zijn secretariaat een

bedrijfseconoom

De afdeling BEA heeft tot taak: het voorbereiden en vormgeven van het beleid van de Sociale Verzekeringsraad met betrekking tot bedrijfs-economische aangelegenheden de uitvoeringsorganisatie van de sociale verzekering betreffende.

Hieronder vallen:

- organisatievraagstukken,
- automatiseringsvraagstukken,
- kwaliteitsbeheersingsvraagstukken,
- kosten/baten-analyses.

De aan te trekken functionaris zal als deskundige op het gebied van kosten/baten-analyses en jaarrekeningsvraagstukken worden belast met:

- het verrichten van vergelijkend onderzoek naar de uitvoeringskosten van de onder toezicht van de S.V.R. staande organen,
- het toetsen of de aan de uitvoeringsorganen ter beschikking staande middelen op doelmatige wijze worden aangewend,
- het met het oog daarop ontwikkelen van indicatoren welke gehanteerd kunnen worden bij de beoordeling van het functioneren van de uitvoeringsorganen,
- het beoordelen van subsidie-aanvragen en externe projecten en het bewaken van de aan die projecten toegewezen budgetten voor wat bedrijfs-economische aspecten betreft,
- kosten/baten inbreng leveren bij een aantal interne activiteiten.

Voor deze functie wordt gedacht aan een bedrijfs-econoom met als hoofdspecialisatie balans- en resultatenleer.

Kennis van de leer der administratieve organisatie is gewenst.

Redactionele vaardigheid is een vereiste.

Aanstelling kan afhankelijk van opleiding, ervaring en leeftijd geschieden in de rang van medewerker, salarissen f 2986,— tot f 4265,— per maand.

Bij gebleken geschiktheid volgt na verloop van enige jaren bevordering tot 1e medewerker, salarissen f 3255,— tot f 4935,— per maand.

De genoemde bedragen zijn exclusief 8% vakantietoeslag.

De Algemene burgerlijke pensioenwet is van toepassing.

Een psychologisch onderzoek kan deel uitmaken van de selectieprocedure.

Nadere informatie kan worden verkregen bij de chef van de afdeling, de heer drs. H.V. Vrind, telefoon (070) 469370, toestel 330.

Schriftelijke sollicitaties met volledige gegevens over persoon, opleiding en ervaring kunnen worden gericht aan de afdeling Personeelszaken van de Sociale Verzekeringsraad, Pres. Kennedylaan 21, Den Haag.

sociale verzekerings raad

De Sociale Verzekeringsraad te 's-Gravenhage is een bij de wet ingesteld adviesorgaan dat werkzaam is op het brede terrein van de sociale verzekeringen. De Raad houdt o.m. toezicht op de uitvoering van de sociale verzekeringen.

NEDERLANDS CHRISTELIJK WERKGEVERSVERBOND

Het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond (NCW), waarin verenigd katholieke en protestants-christelijke werkgevers, behartigt de belangen van ca. 70 bedrijfstakorganisaties, vijf regionale verenigingen en een groot aantal individuele ondernemingen.

Het NCW neemt voor de behandeling van de landelijke sociaal-economische onderwerpen o.a. deel in de centrale overlegorganen en onderhoudt contacten met de vakbeweging, de centrale overheid en provinciale overheden.

Op het secretariaat van het NCW is vacant de functie

SECRETARIS ARBEIDS- VOORWAARDENBELEID

(academicus of vergelijkbaar niveau)

Functie-informatie:

De functionaris is binnen de sociaal-economische afdeling van het NCW-secretariaat belast met de behandeling van onderwerpen welke de arbeidsvoorwaarden van werknemers bepalen. Naast vraagstukken van primaire beloning gaat het daarbij ook om onderwerpen als arbeidsduur, vermogensaanwasdeling, educatief verlof, inkomensbeleid e.d.

De te benoemen functionaris zal het NCW vertegenwoordigen in het overleg over deze onderwerpen met andere ondernemingsorganisaties, in de Sociaal-Economische Raad en de Stichting van de Arbeid.

Functie-eisen:

Voor de functie komen in aanmerking zij die ervaring op sociaal-economisch terrein hebben en zelfstandig en creatief kunnen werken.

Honorering: afhankelijk van opleiding en ervaring tot max. f. 6500,— per maand.

Sollicitaties vóór 12 juli 1978 aan Ir. M. G. W. Hallmans, algemeen secretaris van het NCW, Postbus 84100, 2508 AC Den Haag.

vrije universiteit amsterdam

Aan de Faculteit der Economische Wetenschappen, vakgroep Internationale Economische Betrekkingen is plaats voor een

part-time wetenschappelijk medewerker (m/v)

Tot de taken behoort het geven van onderwijs, het verrichten van ondermeer empirisch onderzoek zowel individueel als in teamverband. Het onderzoek kan binnen deze aanstellingsvorm tot een proefschrift leiden.

Gedacht wordt aan iemand die belangstelling en geschiktheid heeft voor genoemde taken, die een doctoraal examen Economie heeft behaald met een accent op het vak IEB en met keuzevakken in de kwantitatieve richting.

Instemming met de doelstelling van de Vrije Universiteit als christelijke instelling wordt verwacht.

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door Dr. W.J.B. Smits, telefoon: 020-99 63 28 of 020 - 548 26 39. Eventuele sollicitatiegesprekken zullen worden gehouden op 19 juli a.s.

Schriftelijke sollicitaties, kunnen binnen 14 dagen, onder vermelding van vacaturenummer 501 - 1398, gericht worden aan de
Dienst Personeelszaken,
De Boelelaan 1105, postbus 7161,
1007 MC Amsterdam-Buitenveldert.

De Economische Faculteit der Rijksuniversiteit Groningen organiseert in samenwerking met de Vereniging van Afgestudeerden op 27, 28 en 29 september 1978 in het kader van het POST-ACADEMISCH ONDERWIJS:

- a) een seminar algemene economie;
- b) een seminar bedrijfs-economie en accountancy

In verband met het 6e lustrum van de Economische Faculteit is als centraal thema voor de inleidingen gekozen: "1948-1978: Dertig jaar ontwikkeling in de economische wetenschap". De mogelijkheid tot inschrijving op deze seminars staat tot 1 september 1978 open voor afgestudeerden aan één der instellingen van wetenschappelijk onderwijs, register-accountants, afgestudeerden aan instellingen van het H.B.O. en voor diegenen, die op andere wijze een vergelijkbaar kennisniveau hebben verkregen.

De colleges worden gehouden in "Het Familiehôtel" te Paterswolde. De inschrijvingskosten bedragen f 200,— per persoon (incl. diner, lunches, koffie en thee). Een verzoek tot toezending van het volledige programma kunt u richten aan Drs. A. R. van Goor, Economische Faculteit, Postbus 800, Groningen.

**de rijksuniversiteit
groningen vraagt:**

**■ wetenschappelijk medewerker
economie en openbare financiën
m/v**

(vac. nr. 780626/0936)

bij de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, vakgroep economie en openbare financiën.

Taakomschrijving:

- geven van onderwijs in de economie aan rechtenstudenten en in de openbare financiën aan rechten- en economiestudenten
- voorbereiden en afwerken van de hierbij behorende tentamens
- doen van onderzoek, bij voorkeur op het gebied van de openbare financiën
- verrichten van bestuurlijke werkzaamheden.

Vereisten:

- voltooide academische opleiding algemeen econoom met specialisatie openbare financiën
- praktijkervaring op het gebied van de openbare financiën strekt tot aanbeveling
- pas afgestudeerden kunnen echter ook solliciteren.

Betrokkene zal worden aangesteld in tijdelijke dienst voor vier jaren, doch is in beginsel voorbestemd voor blijvende opname in het vaste wetenschappelijke corps.

Salariëring overeenkomstig het rangenstelsel van wetenschappelijk medewerker.

Inlichtingen kunnen worden ingewonnen bij de voorzitter van de vakgroep, prof. dr. J. Pen, tel. 050-114298 en de secretaris, drs. C. Sterks, tel. 050-114284 of 05907-3517.

■ sollicitaties:

schriftelijk binnen twee weken na plaatsing van deze advertentie te richten aan de directeur van de Dienst Personeelszaken, Postbus 72, 9700 AB Groningen, onder vermelding van het vacaturenummer op brief en envelop.

**DE AMBTENAREN
VERDIENEN TEVEEL**

LEES:

**Flip de Kam
GELD DAT STOM IS
over inkomens, belastingen
en de politiek**

Dit boek legt een aantal zwakke plekken bloot in het financiële tweerichtingsverkeer tussen de overheid en de publieke sektor. Waarom ambtenaren teveel verdienen, over belastingontwijking, het falende landbouwbeleid in Europa, de VAD en de WIR.

f 19,50 Contact Tijdsdocument

**Nu al
2de
druk**

Betalen blijft voor de dommen!
Nu al de 4e druk van

**Flip de Kam
BETALEN IS VOOR DE DOMMEN
over de miljardenmazen
in ons belastingstelsel**

f 17,90 Contact Tijdsdocument

UITGEVERIJ BERT BAKKER AMSTERDAM

nationale woningraad

Amsterdam - Almere - Assen - Breda - Bunschoten -
Deventer - Rotterdam

De Nationale Woningraad (NWR) is een belangenbehartigingsorganisatie op het terrein van de volkshuisvesting. Ten behoeve van de aangesloten leden, woningcorporaties en gemeenten, die gezamenlijk 900.000 woningen beheren, wordt onder meer de advies- en dienstverlening verzorgd op sociaal, financieel-economisch, juridisch, administratief en bouwtechnisch terrein.

Voor de afdeling FEDV (financieel-economische documentatie en voorlichting), die deel uitmaakt van de sector Onderzoek en Ontwikkeling wordt contact gezocht met een

ECONOOM

De afdeling FEDV is middels onderzoek en beoordeling van problemen van financieel-economische aard actief betrokken bij de beleidsvoorbereiding van de NWR en bij de adviesverlening aan de leden.

De aandacht richt zich onder meer op onderwerpen in de sfeer van huren, subsidiëring en financiering zowel met betrekking tot nieuwbouw als vernieuwbouw, op de beheers- en onderhoudsproblematiek van woningen en woningcorporaties, en op het hanteren van de financiële regelingen op het gebied van de volkshuisvesting.

Ter uitbreiding van het bestaande team wordt gedacht aan kandidaten met een economische opleiding op universitair of HBO-niveau, zo mogelijk met ervaring op het gebied van de volkshuisvesting.

Geboden wordt een salaris, afhankelijk van opleiding en ervaring, tot f 4.700,— bruto per maand, exclusief 8% vakantietoeslag, alsmede goede secundaire arbeidsvoorwaarden.

Standplaats **AMSTERDAM** t.z.t. **ALMERE**.

Een psychologisch onderzoek maakt deel uit van de selectieprocedure.

Sollicitaties kunnen worden gericht aan de Nationale Woningraad, Postbus 9149, 1006 AC Amsterdam.

Op de enveloppe linksboven vermelden: P.Z.

Telefonische inlichtingen bij drs. D. Hamersma of dhr. M. A. Lammertink, 020 - 17 28 28.

Bedrijfsvereniging voor het Bakkersbedrijf

De **BEDRIJFSVERENIGING VOOR HET BAKKERSBEDRIJF** is een landelijk werkende instelling, belast met de uitvoering van de sociale verzekeringswetten, zoals de Ziektewet, de Werkloosheidswet en de Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor bakkers- en banketbakkersbedrijven, verbruikscoöperaties, de suikerverwerkende industrie, alsmede de suikerwerk- en chocoladeverwerkende industrie.

Tevens wordt beheer en administratie gevoerd over een vijftal Bedrijfspensioenfondsen.

Voor onze groep Administratieve Organisatie vragen wij voor spoedige indiensttreding een

administratieve organisatiedeskundige

Functie-informatie:

De groep Administratieve Organisatie maakt deel uit van de Dienst Administratie.

De taak van deze kandidaat zal onder meer zijn:

- het ontwerpen en invoeren van administratieve procedures voor nieuwe informatiesystemen en het onderhouden van bestaande procedures;
- het ontwikkelen, beoordelen en bewaken van interne controlevoorschriften om de juistheid van de informatieverwerking veilig te stellen;
- het beheer van de coderingssystemen en formulieren zal een belangrijk onderdeel van de taak zijn.

Functie-eisen:

- voor deze belangrijke functie gaan onze gedachten uit naar een afgestudeerd econoom, studierichting Administratieve Organisatie of een kandidaat, die in het bezit is van de diploma's SPD I en II dan wel een gelijkwaardige opleiding met enige jaren bedrijfservaring op het gebied van Administratieve Organisatie;
- leeftijd 25-35 jaar.

Wij bieden een interessante functie met goede toekomstmogelijkheden; het salaris en arbeidsvoorwaarden zijn dienovereenkomstig.

Naast een medische keuring behoort ook een psychotechnisch onderzoek tot de selectieprocedure.

Belangstellenden voor deze functie verzoeken wij hun schriftelijke sollicitaties te richten aan de afdeling Personeelszaken,
BEDRIJFSVERENIGING VOOR HET BAKKERSBEDRIJF,
Gedempte Zuiderdiep 31, 9711 HB Groningen.
Telefoon 050 - 18 85 45.

06-51

Amsterdam vraagt

Ter **SECRETARIE** (Stadhuis) bij de afdeling Economische Zaken en Havenaangelegenheden (Bureau Economisch Onderzoek) een

economisch medewerk(st)er

Op dit bureau is een aantal onderzoeken in uitvoering op basis waarvan adviezen worden opgesteld en de voorbereiding van het economisch beleid geschiedt.

■ **TAAK** opzetten en uitvoeren van onderzoeksprojecten

naar de economische ontwikkeling van de stad, waaronder de effecten van verkeersmaatregelen op het bedrijfsleven (midden- en kleinbedrijf).

■ **VEREISTEN** voltooide hogere beroepsopleiding (bijvoorbeeld MO-Economie,

Heao) of een (onvoltooide) universitaire opleiding.

■ **SALARIS** afhankelijk van leeftijd en ervaring, maximaal f 4280,- bruto per maand.

■ **INLICHTINGEN** drs. G. E. Versterre, telefoon (020) 552.2930.

Vakantiewaardering 8 procent, de rechtspositieregeling van de gemeente Amsterdam is van toepassing.

Een psychologisch onderzoek zal deel uitmaken van de selectieprocedure.

Schriftelijke sollicitaties binnen 14 dagen te richten aan de Afdeling Personeelszaken, Oudezijds Voorburgwal 274, 1012 GL Amsterdam, onder vermelding van vacaturnummer 46814

gemeente amsterdam

10 de rijksoverheid vraagt

financieel econoom (mnl./vrl.)

voor het **Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening**
t.b.v. de Centrale Directie van de Volkshuisvesting, Directie Algemene Zaken

Taak: bijdragen leveren aan de opstelling van begrotingsvoorstellen en van meerjarige ramingen van de Centrale Directie van de Volkshuisvesting; beoordelen van en adviseren over wijzigingen in het rijksbeleid die financiële consequenties hebben t.a.v. de lopende begroting van de dienst en voorstellen m.b.t. de meerjarenramingen; adviseren omtrent de te nemen maatregelen bij dreigende overschrijding van begrotingsposten en onbenutting van begrotingsgelden; bestuderen van in voorbereiding zijnde en bestaande besluiten en regelingen in het kader van de daaruit voortvloeiende financiële verplichtingen; signaleren van tendensen in de bestedingen d.m.v. het analyseren van financiële gegevens; meewerken aan de bepaling van aard en omvang van de voor informatieverstrekking vatbare te verzamelen gegevens; deelnemen aan in- en externe commissies, stuurgroepen en werkgroepen terzake van de daaraan verbonden budgettaire en financiële aspecten; commentariseren van financiële/economische rapporten.

Vereist: doctoraal examen economie (bedrijfseconomie of openbare financiën).

Standplaats: Zoetermeer.

Salaris: afhankelijk van leeftijd en ervaring max. f 5032,- per maand.

Sollicitaties inzenden vóór 14 juli 1978.

Bovengenoemd salaris is exclusief 8% vakantiewaardering.

Schriftelijke sollicitaties onder vermelding van vacaturnummer 7-3333/0936 (in linkerbovenhoek van brief en enveloppe), zenden aan de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1. Corr. adres: Postbus 20013, 2500 EA 's-Gravenhage.